

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Rudolfův majestát

Barbora Marešová

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra právních dějin

Studijní program Právo a právní věda

Studijní obor Právo

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Rudolfův majestát

Zpracovala: Barbora Marešová

Konzultant: JUDr. Petr Beránek Ph.D.

Katedra právních dějin

Fakulta právnická ZČU v Plzni

Plzeň 2013

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma Rudolfův majestát zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň, březen 2013

.....
Barbora Marešová

Ráda bych poděkovala vedoucímu své diplomové práce JUDr. Petru Beránkovi, Ph.D. za ochotu, cenné rady a vstřícnost při zpracování mé diplomové práce.

Obsah

1	ÚVOD	1
2	NÁBOŽENSKÉ POMĚRY V ČESKÉ STAVOVSKÉ MONARCHII	3
2.1	ČESKÝ STAVOVSKÝ STÁT	3
2.2	NÁSTUP HABSBUKŮ NA TRŮN	5
2.3	BOJ ZA NÁBOŽENSKOU SVOBODU	8
2.4	PRVNÍ KROKY ARCIKNÍŽETE RUDOLFA	9
2.5	KORUNOVACE ČESKÝM KRÁLEM	12
2.6	ČESKÁ KONFESE.....	14
2.7	VLÁDA CÍSAŘE RUDOLFA II. DO VYDÁNÍ MAJESTÁTU	17
3	PŘIJETÍ RUDOLFOVA MAJESTÁTU, JEHO VÝZNAM PRO ČESKÝ STÁT	21
3.1	VYDÁNÍ MAJESTÁTU	21
3.2	MAJESTÁT RUDOLFA II., JEHO ROZBOR A OBSAH	28
4	ČESKÉ STAVOVSKÉ POVSTÁNÍ V KONTEXTU RUDOLFOVA MAJESTÁTU	34
4.1	DŮSLEDKY MAJESTÁTU.....	34
4.2	MATYÁŠOVO NÁSTUPNICTVÍ NA TRŮN.....	37
4.3	FERDINANDOVO NÁSTUPNICTVÍ NA TRŮN	39
4.4	ČESKÉ STAVOVSKÉ POVSTÁNÍ	42
5	BĚLOHORSKÁ PORÁŽKA A JEJÍ DOPADY NA POLITICKO-NÁBOŽENSKÝ ŽIVOT	50
5.1	NÁSLEDKY STAVOVSKÉHO POVSTÁNÍ	50
5.2	ZRUŠENÍ MAJESTÁTU	51
6	ZÁVĚR.....	54
	RESUMÉ.....	56
	POUŽITÉ PRAMENY	58
	SEZNAM PŘÍLOH:	60

1 ÚVOD

Má diplomová práce na téma Rudolfův majestát je především zaměřena na rozbor situace, který panoval v zemích Koruny české v 15. století až do poloviny 17. století. V tomto období došlo nejen k posílení stavovské moci na úkor panovnické, kdy se stavové snažili pro sebe získat, co největší podíl na moci, ale došlo i k výměně několika vládnoucích rodů. Avšak podstatou mé práce je přiblížení boje o náboženskou svobodu, který české země provázel již od dob Jana Husa.

Tento neustálý boj o náboženskou svobodu měl svou politickou i vojenskou stránku, kdy ta vojenská se projevila hlavně v období husitských válek a politická se byla spojena především s rokem 1609, kdy se stavům podařilo uzákonit nekatolické vyznání a císařem Rudolfem II. byl vydán Rudolfův majestát neboli Majestát na náboženskou svobodu.

Majestát se stal velmi průkopnickým dokumentem, jelikož neupravoval pouze vztahy mezi urozenými, jak bylo v této době obvyklé, ale vztahoval se i na poddaný lid. Umožňoval komukoliv a kdekoliv svobodu vyznání, avšak měl i své stinné stránky. Ty byly dány především některými formulacemi, které byly dosti nejasné a tím způsobovaly značné problémy. Tyto nejasnosti vedly k řadě rozepří, které vygradovaly až do ozbrojených povstání mezi nekatolickými stavy a katolíky a nakonec i proti samotnému císaři. Katolická strana se odmítala podříditi dikci Majestátu. Ačkoliv účelem Majestátu byla vzájemná tolerance vyznání, tak realita byla úplně jiná. Došlo ke zvláštnímu stavu napětí, kdy obě dvě strany se vyznačovaly vzájemnými provokacemi, které vyústily až v evropský konflikt v podobě třicetileté války.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol, podle událostí, které měly velký vliv na vydání a následky spojené s Rudolfovým majestátem.

V první kapitole této práce se především věnuji vývoji českého stavovského státu, kde se snažím vystihnout jeho fungování a principy a hlavně nastínění společensko-náboženské situace, která vládla v zemích Koruny české a objasnění nástupu habsburské dynastie na český trůn. Dále se zde zaměřuji na osobnost císaře Rudolfa II., jeho výchovu a na situaci, která vládla v českých zemích před vydáním samotného Majestátu. Prostor je zde také věnován České konfesi, která měla veliký význam pro budoucí náboženskou svobodu pro nekatolíky.

V druhé kapitole se věnuji samotnému vydání Majestátu. Zde popisuju události, neboli jednání císaře se stavy, které těmto událostem předcházely a poté jeho vyhlášení. Tato kapitola zároveň rozebírá obsah Majestátu.

Ve třetí a čtvrté kapitole popisuju výsledky napětí, které vládly po vydání Majestátu a které vyvrcholily ozbrojenou revolucí proti císaři a můžeme říci, že i k úplnému potlačení katolíků.

Součástí mé práce je jedna příloha, jejíž součástí je znění Majestátu.

2 NÁBOŽENSKÉ POMĚRY V ČESKÉ STAVOVSKÉ MONARCHII

2.1 Český stavovský stát

V období stavovské monarchie docházelo k omezování panovníkovi moci a zároveň z posilování moci stavů. Stavové začali rozhodovat o velmi důležitých otázkách týkajících se politiky státu, jak domácí tak i zahraniční. Panovníkova role se čím dál tím více začala měnit v reprezentanta stavů. Mezi stavové a králem docházelo k neustálému napětí. V roce 1526 po definitivním nástupu Habsburků na český trůn, začala královská moc velmi sílit.¹

Dne 5. července 1436, v průběhu jednání mezi Zikmundem Lucemburským, husity a legáty, byla vyhlášena v Jihlavě tzv. Kompaktáta. Tato Kompaktáta umožnila na území Království českého a Markrabství moravského přijímání pod obojí.² Všem byla dána možnost se rozhodnout, jestli se přihlásí ke katolickému nebo husitskému vyznání. Kompaktáta byla jedním z prvních kroků, který povoloval náboženskou toleranci, i když nikdy nebyly odsouhlaseny papežem.³ Přijetí kompaktát umožnilo Zikmundovi Lucemburskému přijetí na český trůn a s tím se začalo měnit národnostní složení obyvatelstva, kdy města začali opouštět němečtí obyvatelé.

Příslušníci panského stavu, rytířstva, měšťané a městské obce získali většinu statků, které ztratila římská církev. I řada katolických šlechticů zabírala církevní majetek, nejednalo se pouze o kališníky. Avšak jiná situace byla na Moravě, kde katolická církev svůj majetek uhájila, jelikož husitské hnutí na Moravě nemělo takovou sílu.⁴

Kompaktáta v roce 1485 byla prohlášena na sněmu, který se konal v Kutné hoře za základní zákon, který bude důležitý pro případné posuzování politických a hlavně náboženských otázek. Doba platnosti byla stanovena na 31 let, ale ve skutečnosti byla Kompaktáta dodržována až do Bílé hory, jelikož byla součástí české zemské ústavy.⁵

¹ ČORNEJ, Petr a kol. Dějiny zemí Koruny české I. Praha: Paseka, 1993, s. 209

² MALÝ, Karel. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha: Linde, 2003, s. 51

³ ČORNEJ, Petr a kol. Dějiny zemí Koruny české I., s. 176 - 178

⁴ KADLEC, Jaroslav. Přehled českých církevních dějin 1. Praha: ZVON, české katolické nakladatelství, 1991, s. 278 - 279

⁵ MALÝ, Karel. Dějiny českého a československého práva do roku 1945, s. 51 - 53

Čechy se staly zemí konfesní tolerance, přesto že na Moravě panovala naprosto jiná situace, jelikož husité zde dosáhli svých cílů spíše přes politické prostředky. Bylo na denním pořádku, že moravská politická reprezentace docházela k jiným či opačným rozhodnutím.⁶

V uzavření kutnohorského náboženského smíru byli utrakvističtí a katoličtí kazatelé i prostí věřící vyzváni, aby napříště neútočili proti druhému vyznání. Tomu kdo by narušil toto ujednání, hrozily značné tresty narušitele obecného pokoje. Katolická strana prohlásila, že bude nápomocna utrakvistické, pokud se utrakvisté rozhodnou obhájit oprávněnost kompaktát v Římě před papežským stolcem. Čeští katolíci a utrakvisté tímto způsobem uzavřeli náboženský smír. Každý jedinec si mohl svobodně zvolit jedno z obou vyznání, toto právo se neupíralo ani poddanským vrstvám. Méně rozšířená vyznání a sekty, jako například Jednota bratrská, nemohli využívat tyto ustanovení.⁷

Martin Luther započal velké reformace v postavení nekatolíků. Jednota bratrská i utrakvisté se stali součástí nejednotného nekatolického tábora. Dále vznikali nejednotné a nezávislé církve, které většinou navazovaly na myšlenky husitství. Daleko intenzivnější byla však učení Jeana Calvina, který působil převážně v Ženevě. V českých zemích toto učení vyvolalo sympatie hlavně u Jednoty bratrské. Calvinisté se postupem času začali nazývat reformováni, kdež to luteráni se nazývali protestanty. Členové skoro všech nekatolických křesťanských vyznání se začali od této doby nazývat protestanty.⁸

Katolická část církve přešla do protiakce, kdy jejím cílem bylo zabránit dalšímu šíření nekatolických církví. Vznikla řada reformačních hnutí, jedno z nich začalo v českých zemích na začátku 15. století. Od roku 1545 do roku 1563 byl svolán v Tridentu církevní koncil, jehož cílem bylo vypracovat program týkající se katolické reformace. Tato reformace se spoléhala na katolicky zaměřené Habsburky, kteří prosazovali jediné katolické vyznání a hlavně i ideu opírající se o řízení státu pouze jediným suverénním panovníkem.

V této otázce nešlo pouze o náboženské spory, ale i o spory politické neboli spory státního uspořádání, jelikož nekatolické stavy chtěly stále udržet své výsady, které měly již z dob husitství. To však bylo ve velkém rozporu s politikou Habsburků,

⁶ ČORNEJ, Petr a kol. Dějiny zemí Koruny české I., s. 186 - 187

⁷ BĚLINA, Pavel a kol. Kronika českých zemí. Praha: Fortuna Print, 1999, s. 235

⁸ KADLEC, Jaroslav. Přehled českých církevních dějin 1., s. 7- 32

jelikož ta stála na myšlence o nahrazení stavovského státu centralizovanou monarchií. Spory o uspořádání moci státu se týkaly také i evropských zemí, kdy vše pak vyústilo v třicetiletou válku.⁹

2.2 Nástup Habsburků na trůn

V bitvě u Moháče proti Turkům v roce 1526 zemřel český a uherský král Ludvík II. Jagellonský.¹⁰ Tím se rozpadla česko-uherská personální unie. Stavové si chtěli vybrat takového krále, který by jim ponechal pravomoc rozhodovat o jistých otázkách týkající se především vnitřní politiky samostatně.

„V soudobém zpravodajství se objevují úvahy o čtyřech možných domácích kandidátech na český trůn: byli to slezská knížata Karel Minstrberský a Fridrich Lehnický a dva nejbohatší čeští páni, Zdeněk Lev z Rožmitálu a Vojtěch z Pernštejna. Oficiálně však žádný z domácích šlechticů se svou kandidaturou nevystoupil.“ Nakonec čeští stavové v říjnu roku 1526 zvolili Ferdinanda Habsburského českým králem. Stavové z vedlejších zemí Ferdinanda jako krále nezvolili, ale pouze ho přijali.¹¹

Ferdinand I. Habsburský byl v roce 1531 zvolen římským králem.¹² Ferdinand neměl vůbec lehký vstup na politickou scénu. Jeho bratr Karel ho také jmenoval místodržitelem v Říši v souvislosti s Říšským regimentem. Císař a bratr Ferdinanda I., Karel V. ho velmi významně podpořil v jeho jmenování římským králem. Ferdinandovo uznání králem se protáhlo až do roku 1534¹³, jelikož jeho usilování o korunu vyvolalo nesouhlas protestantských knížat a měst. Ti koncem prosince 1530 uzavřeli tzv. Šmalkaldskou jednotu, která zavazovala její členy k obraně proti budoucím protireformačním aktivitám budoucího římského krále.¹⁴

Velký odpor vyvolal mandát Ferdinanda, svolávající vojsko k Litoměřicím z důvodu napadení území Lužice. Většina českých stavů s tímto sněmem nesouhlasila a tvrdila, že tím Ferdinand porušil zemské zákony, jelikož bez souhlasu stavů vyhlásil válečné tažení. Proti Ferdinandovu jednání, které zmenšovalo svobody stavovské obce, bylo vysloveno mnoho výhrad. Bylo dohodnuto, že zemská hotovost

⁹ ČORNEJ, Petr a kol. Dějiny zemí Koruny české I., s. 206, 208

¹⁰ BĚLINA, Pavel a kol. Kronika českých zemí, s. 256

¹¹ Tamtéž, s. 259

¹² Tamtéž, s. 262

¹³ ČORNEJ, Petr a kol. Dějiny zemí Koruny české I., s. 217

¹⁴ BĚLINA, Pavel a kol. Kronika českých zemí, s. 262

má být svolána v případě bezprostředního ohrožení země. Avšak Moravané a Slezané se distancovali od odboje a jediným českým spojencem byl kurfiřt saský, Jan Fridrich. Ten byl však dne 24. dubna 1547 v bitvě u Mühlberka poražen říšskými katolickými vojsky.¹⁵

Většina stavů spěchala do Litoměřic, aby ujistili krále o své oddanosti, jelikož skoro všichni ztratili odvahu a propadli panice. Ferdinand I. po obsazení Prahy mohl přistoupit k odvetě. Po řadě soudních procesů došlo k několika konfiskacím majetku stavovské obce a na řadu představitelů byly uvaleny tresty, převážně tresty omezující svobodu. Velká část těchto představitelů utekla do ciziny, což pro ně byla jediná záchrana. Podstatně hůře na tom byla Praha a královská města. Byla nucena přijmout mnoho omezení a přistoupit ke kontrole městské samosprávy. V Praze byla činnost městských konšelů kontrolována královskými hejtmany, jinak ve zbytku měst jmenovanými královskými rychtáři. To vše mělo za následek dlouhodobé oslabení politické a hospodářské stránky měst. Na Hradčanském náměstí dne 22. srpna 1547 došlo k dovršení těchto událostí, které spočívalo v popravě dvou rytířů a dvou měšťanů a hned druhý den byl v Praze zahájen zemský sněm. Stavové přistoupili na další podmínky Ferdinanda, jako například zákaz vytvářet stavovské spolky.¹⁶

Královská moc byla i po všech těchto událostech velmi vázána na vůli stavovské obce. V odboji bylo i několik příslušníků jednoty bratrské a to vedlo k jejich pronásledování. Až na pár výjimek byly sbory uzavřeny, většina odešla na Moravu a do Slezska, kde si našli svá útočiště. V Čechách zůstalo vše při starém, jelikož moc si udrželi staroutrakvisté, kališníci, novoutrakvisté a především stoupenci Lutherovy reformace. Naproti tomu se katolíci ocitli na pokraji společnosti.¹⁷

Habsburkové se snažili o prosazení znovuobnovení císařské moci v Římskoněmecké říši. A tak od jara 1555 se začala objevovat snaha o uzavření míru. Dne 25. 9. 1555 došlo k uzavření tzv. Augsburského náboženského míru, kde se smluvní strany zavázaly, že už nepovedou válku z náboženských důvodů. Cílem bylo dodržet princip „cuius regio, eius religio“, to je „čí země, toho náboženství“. Podle tohoto principu měli vládcí té dané země požadovat u všech svých poddaných, aby vyznávali stejné náboženství jako on. Avšak i když se dohoda

¹⁵ ČORNEJ, Petr a kol. Dějiny zemí Koruny české I., s. 217

¹⁶ URBAN, Otto. České a slovenské dějiny do roku 1918, Praha: Svoboda, 1991, s. 91

¹⁷ KADLEC, Jaroslav. Přehled českých církevních dějin 1., s. 33 - 47

vztahovala na České země, tak česká a moravská šlechta odmítala pokusy panovnického dvora o zásahy do náboženských poměrů na svých panstvích. Trvalý mír však tato dohoda nepřinesla. V Čechách i na Moravě převládal podstatně tolerančnější vztah vrchností vůči náboženskému vyznání vlastních poddaných, díky tomuto se mohla nadále rozvíjet i perzekuovaná Jednota bratrská.¹⁸ Jak pro Karla V., tak pro Ferdinanda I. znamenalo uzavření augsburského míru prohru. Roku 1556 se Karel V. vzdal své císařské koruny, později v roce 1558 byl korunován jeho mladší bratr. Za to Ferdinand I. zmírnil mnoho opatření vůči protestantským městům a ani se nesnažil o další kroky, které by vedly k posílení královské autority. Stále se obával tureckého nasazení. Turecké armády stále napadaly východní část habsburského panství a uherská šlechta této situace velice využívala.¹⁹

Roku 1564 vymohl Ferdinand I. na papeži povolení přijímání pod obojí pro Čechy a Moravu. Avšak stále existovala jeho snaha o zabránění pronikání šířícího se protestantismu do prostoru českých zemí. Problémem zůstávalo usnesení Tridentského koncilu, kde se Habsburkové zavázali, že se stanou předními bojovníky za katolicismus. Tato protireformace byla velmi úspěšná. V Čechách se podařilo znovu uspořádat církevní organizaci a obsadit arcibiskupský stolec.²⁰

Jezuité postupně začali obsazovat Prahu, poté Olomouc a nakonec Brno. V těchto městech zakládali mnoho kolejí, kde vychovávali šlechtické potomky. Počátkem 17. století se výsledky jejich postupů začaly projevovat. V roce 1584 byl zaveden gregoriánský kalendář, který především odstraňoval rozdíly mezi kalendářním a astronomickým rokem. V roce 1582 byl kalendář vyhlášen Řehořem XIII. teprve přijat. V protestantských zemích tomu bylo mnohem později.²¹

Dne 25. července 1564 zemřel ve věku 61 let císař Ferdinand I. Habsburský. Jeho vláda znamenala pro země Koruny české velké politické, hospodářské a náboženské změny. Dokázal prosadit principy centrální panovnické moci a podařilo se mu také snížit počet skupin, které velmi ovládaly tehdejší politickou scénu. Vytvořil velmi vlivnou vládní strukturu, která se stala protiváhou stavovské obce. Podařilo se mu de facto zlikvidovat městský stav z hlediska politického subjektu, tím pádem byla politická moc rozdělena mezi panovníka a šlechtu. České

¹⁸ BĚLINA, Pavel a kol. Kronika českých zemí, s. 273

¹⁹ ČORNEJ, Petr a kol. Dějiny zemí Koruny české I., s. 220

²⁰ VALEŠ, Václav. Konfesní právo – průvodce studiem. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 82 - 89

²¹ KADLEC, Jaroslav. Přehled českých církevních dějin 1., s. 33 - 47

země byly i nadále ovlivňovány válečnou situací na Balkáně a především bojem o Uherské království. I když byly součástí habsburské personální unie, tak se nestaly během Ferdinandovy vlády dějištěm významnějších vojenských konfliktů. Toto období bylo ku prospěchu, jelikož zde vládl blahobyt. Rozvinul se i tzv. systém režijního velkostatku, který spočíval ve vlastním hospodářském podnikání pozemkových vrchností. Králi Ferdinandovi se sice podařilo zajistit trvalé příjmy královské pokladně díky podřízení královských měst panovnické správ, přesto vladař zůstal být odkázán na rozhodnutí zemských sněmů. Jeho cílem bylo čelit všem náboženským reformacím. Hlavně v Čechách odmítal jakékoliv snahy o legalizaci reformovaných církví a tím se stala formální příslušnost ke katolické církvi pro mnoho mladých šlechticů předpokladem rychlejšího mocenského vzestupu.²²

2.3 Boj za náboženskou svobodu

Maxmilián II. se narodil 31. července roku 1527 a zemřel 12. října 1576.²³ Od ostatních členů Habsburského rodu se velice lišil. Na smrtelném loži odmítl poslední pomazání, i když se nikdy neodtrhl od katolické církve. Avšak jeho proluteránské sklony velmi znepokojovaly jeho otce. Byl oženěn se svou katolickou sestřenicí Marií a poslán do Španělska.²⁴ Roku 1550 se Maxmilián II. vydal zpět do Rakouska, kde se mu dostalo slavnostního přivítání. Většina české aristokracie se chtěla zúčastnit návratu Maxmiliána a jeho manželky, a proto odcestovali do Itálie, kde vyčkávali na příjezd titulárního českého krále. Jelikož se příjezd páru velice protáhl, zůstali čeští šlechtici v Itálii, kde se naučili zdejšímu stylu života. Tyto jejich návyky velice ovlivnily proces recepce prvků renesance do našeho prostředí. Výprava čítala velký počet šlechticů, mezi nimiž byl i Vilém z Rožmberka.²⁵

Maxmiliánův protišpanělský postoj byl velmi známý. Od roku 1551 byl spojován s probouzejícím se sklonem k protestantismu. Jeho otec Ferdinand I. spolu s papežem se snažili chování Maxmiliána zabránit. Maxmilián se uchýlil k hledání podpory u německých protestantů, ale tu u nich nenašel. Tlaku okolí se nakonec podvolil a složil přísahu věrnosti katolické církvi. Tím se konala jeho korunovace

²² BĚLINA, Pavel a kol. Kronika českých zemí, s. 278

²³ HAMANN, Brigitte. Habsburkové, životopisná encyklopedie. Praha: Brána, 1996, s. 334 - 335

²⁴ ČECHURA, Jaroslav. České země v letech 1526 -1583, První Habsburkové na českém trůně I. Praha: Libri, 2008, s. 49 - 50

²⁵ Tamtéž, s. 49 - 53

dne 14. května 1562. Téhož roku byl ještě korunován králem římským a o rok později i králem uherským.²⁶

Avšak sympatie k nekatolickým stavům u Maxmiliána velmi poklesly. Jeho hlavním úkolem bylo udržet stabilitu v zemi, ale byl nucen udělat určité ústupky, jelikož byl závislý na financích stavovské opozice. V tomto případě povolil dolnorakouské šlechtě v roce 1568 nekatolické vyznání, tzv. augsburskou konfesi.²⁷

Situace Maxmiliána II. se stala velmi komplikovanou, jelikož jeho otec vydal rozhodnutí, které upravovalo, že královské území má být rozděleno mezi jeho tři syny – Maxmiliána, Ferdinanda Tyrolského a Karla Štýrského. Toto všechno bylo zakotveno v testamentu vydaném v roce 1558. Tím přišel Maxmilián o velmi výdělečné doly v Tyrolsku, a proto vzrostly snahy o vyřešení existujícího berního chaosu. Maxmilián se totiž nacházel ve velmi těžké finanční situaci, a proto byl nedostatek peněz vyřešen půjčkami.²⁸

2.4 První kroky arciknížete Rudolfa

Rudolf II., syn Maxmiliána II. a Marie Španělské, se narodil 18. července 1552 ve Vídni.²⁹ Maxmilián II. nechal Rudolfa a jeho mladšího bratra Arnošta přemísti do Španělska, na španělský dvůr, aby se naučili dobrým mravům a především aby se jim dostalo řádné katolické výchovy. Zprvu odchodem do Španělska Maxmilián II. vůbec nesouhlasil. Pokud by Maxmilián připustil, aby do výchovy jeho synů zasáhlo Španělsko, které bylo dosti protireformačně zaměřené, mohl by ztratit zájem svých poddaných, které však do budoucna potřeboval. Nakonec však španělský panovník Filip II. použil velmi zajímavé argumenty a prostředky, aby Maxmiliána II. přesvědčil. Filip II. nabídl synům Maxmiliána vyhlídky na španělské dědictví. Tato nabídka byla velmi věrohodná, jelikož Filipův jediný legitimní syn byl duševně nemocný a nebyl schopen ani do budoucna vládnout.³⁰

Problémem zůstávalo, že Habsburkové se nebáli uzavírat manželství s nejbližšími příbuznými a tím se u několika členů rodu objevily určité mentální disfunkce. I Rudolf II. se těmto potížím nevyhnul. U něj se však projevy těchto

²⁶ HAMANN, Brigitte. Habsburkové, životopisná encyklopedie, s. 335

²⁷ ČECHURA, Jaroslav. České země v letech 1526 -1583, První Habsburkové na českém trůně I., s. 55

²⁸ Tamtéž, s. 55 - 57

²⁹ HAMANN, Brigitte. Habsburkové, životopisná encyklopedie, s. 366

³⁰ JANÁČEK, Josef. Rudolf II. a jeho doba. Praha: Svoboda, 1987, s. 29 - 30

nemocí začaly objevovat až s přibývajícím stářím, kdy začal trpět melancholií a byl sužován záchvaty bolesti.³¹

Španělská výchova se podle očekávání nesla hlavně v katolickém pojetí. Velkorysost společenského života oba bratry velice opájelo, ale vzápětí je velmi drtila veliká upjatost, přísnost a chlad v rámci mezilidských vztahů. Pro prince byla španělská zbožnost velmi přecitlivělá a nesmiřitelná. Oba byli vzděláváni podle zásad, avšak s velkým důrazem na náboženství. Jejich výchova také spočívala v tom, aby byli schopni pochopit politické a společenské otázky v souladu s oficiálními postoji Habsburků. Rudolfa mnohem více zaujala doktrína o neomezené panovnické moci, jelikož ve středoevropské monarchii musel neustále jeho otec zápasit se stavy. Naproti tomu ve Španělsku se stal král nejvyšší mocí a jeho postavení bylo neotřesitelné. *„Pojetí panovnické moci ve španělském smyslu mu bezmezně imponovalo a zanechalo v něm hlubší stopy než desítky státnických pouček, které se mu snažili vštípit učitelé.“*³²

Avšak pobyt dvou bratrů ve Španělsku bral Maxmilián II. jako zlo a nikdy se nezbavil obav, že by toto přemístění synů mohlo přinést více škody než užitku. V roce 1564 po smrti svého otce Ferdinanda I. se Maxmilián II. ujal vlády a velice intenzivně začal přemýšlet o návratu svých synů zpět do Vídně. Filip II. však o návratu bratrů zpět nechtěl ani slyšet. Argumentoval tím, že jejich výchova dosud neskončila a že není dobré jí přerušovat. Teprve v roce 1571 se Filip s oběma bratry nakonec rozloučil a obě arciknížata se vydala na cestu zpět do Vídně.³³

Po návratu Rudolfa a jeho bratra Arnošta zpět do Vídně chtěl každý vidět, zda španělská výchova poznamenala jednání obou bratrů, zda jsou její účinky tak nepříznivé jak se očekávalo. Rudolf se často stával předmětem stížností svému otci, jelikož vídeňské dvořany znepokojovalo jeho chladné a odměřené chování a především se jich dotýkalo vědomí nadřazenosti, jež dával Rudolf všem okolo velmi najevo. Všechno jeho jednání bylo důsledkem dlouholeté výchovy na španělském dvoře a tak Maxmiliánovi II. nezbývalo nic jiného než čekat až si Rudolf zvykne na vídeňské prostředí. Chladné povýšenosti ve styku s lidmi se

³¹ HAMANN, Brigitte. Habsburkové, životopisná encyklopedie, s. 366

³² JANÁČEK, Josef. Rudolf II. a jeho doba, s. 36

³³ Tamtéž, s. 37 - 44

Rudolf nikdy nezbavil, ačkoliv byla v rozporu se srdečnou povahou, kterou mu přičítalo mnohem více lidí.³⁴

Dvorští a stavovští hodnostáři viděli v Rudolfovi především jen politickou osobnost. Všichni přitom příliš přehlíželi, že se ze Španělska vrátil nejen následník trůnu, ale i velmi mladý muž s nadprůměrným vzděláním a obrovským kulturním přehledem. „*V každém případě budil Rudolf svými zájmy už nyní v politických kruzích monarchie vážné rozpaky a někteří Maxmiliánovi experti se otevřeně obávali nebezpečí, že ho budou jeho vedlejší zájmy (podle jejich názoru pro vladaře nedůstojné a zbytečné) odvádět od povinností.*“³⁵ Státnické otázky se stávaly pro Rudolfa postupem času dosti nepříjemné, jelikož trpěl stavy melancholie. Velice často podléhal nátlaku a určité situace řešil dost unáhleně.

V prvních dnech po návratu ze Španělska se arcikníže Rudolf orientoval v politice svého otce s velkými potížemi. Přejít od teorie k praxi se mu zdál velmi náročný, jelikož středoevropské poměry se lišily od politiky španělského dvora. „*Ve svých prvních státnických krocích se spoléhal hodně na otce, že ho postrčí správným směrem, a v tom se nemýlil. Pokud nemohl sám Maxmilián II., pomáhali Rudolfovi ochotně jeho rádci, vesměs zkušení harcovníci ve vnějších i vnitřních záležitostech monarchie. Těm také nyní připadala nejdůležitější úloha při přípravě prince pro vedení státních záležitostí, zatímco rady ve věcech víry, morálky a jiných duchovních záležitostech mu měli i nadále udělovat jako správnému katolíkovi zpovědníci. Maxmiliánovi ministři Rudolfa trpělivě seznamovali s realitou monarchie: s dualistickým rozporem mezi mocí panovníka a stavů, s vnitřní nesourodostí monarchie, která zatím postrádala i společný název a byla zastřešena hlavně vládnoucí dynastií («rakouským domem»), a s teoretickou i praktickou možností léčení tohoto zhoubného neduhu cílevědomou centralizací, s podstatou nenávistných sporů katolíků s evangelíky a s mnoha jinými otevřenými otázkami.*“³⁶

České stavy nesouhlasily, aby Rudolf i jeho bratr Arnošt byli vychováváni ve Španělsku. Stavům se především nelíbila výchova týkající se španělského absolutismu a militantního katolictví. Stavové se zároveň domnívali, že jediné vhodné prostředí pro výchovu obou bratrů jsou Čechy, i když s tímto tvrzením

³⁴ JANÁČEK, Josef. Rudolf II. a jeho doba, s. 47

³⁵ Tamtéž, s. 48 - 49

³⁶ Tamtéž, s. 56

Maxmilián II. vůbec nesouhlasil. Avšak na sněmu, který se konal v prosinci 1568, pronesl slib, kterým se zavázal, že při nejbližší příležitosti Rudolfa povolá zpět do Čech a začne ho seznamovat se státními záležitostmi.³⁷

Čeští stavové se odmítali až do roku 1571 závazně vyslovit pro Rudolfovo následnictví. Maxmilián s Rudolfovým uvedením vyčkával, jelikož stavům neměl důvod vůbec důvěřovat. Až po korunovací arciknížete Rudolfa uherským králem dne 25. září 1572, vedla první cesta arciknížete do Prahy.³⁸

2.5 Korunovace českým králem

Císař Maxmilián II. svolal na leden roku 1573 zemský sněm do Prahy. Nakonec se musel císař omluvit, jelikož ze zdravotních důvodů nebyl schopen se dostavit, a povolal své dva syny, aby ho na sněmu zastoupili. Snažil se svým synům usnadnit jejich posláni tím, že jim zajistil vlivného poradce Richarda Streina ze Schwarzenau a doufal, že dojde k pokojnému jednání, jelikož Strein byl považován za hlavu rakouských evangelíků. Rudolf nakonec musel do Prahy dorazit sám, jelikož jeho bratr Arnošt po cestě onemocněl. A hned následující den po příjezdu, 28. ledna, zahájil sněmovní jednání.³⁹

Stavové se stále domáhali toho, aby se arcikníže usadil natrvalo v Praze, hlavně proto, aby mohl za pomoci českých sborů řídit české záležitosti. Podle stavů se jednalo o nejjednodušší cestu, jak se budoucí vládnoucí král seznámí se zdejšími zvyklostmi, jazykem a právními řády. Stavové požadovali, aby se stal Rudolf za Maxmiliánova života místodržitelem. Avšak pro Maxmiliána byl požadavek stavů nepřijatelný. Obával se především toho, že si stavovští předáci přemění Rudolfa k obrazu svému a budou ho podřizovat vlastním zájmům. Neodmítl tento požadavek jednoznačně, ale řekl, že je ochoten o něm se stavy dále jednat. Obrátil se na Viléma z Rožmberka s žádostí o radu, koho má nařídít do nového sboru českých rádců arciknížete Rudolfa.⁴⁰ To, že císař závazně neodmítl jejich požadavek, byla jeho potřeba nových daní především na financování císařského dvora. Proto na leden a červen 1574 svolal nové sněmy. Ten lednový skončil úplným neúspěchem a na červnovém se podařilo prosadit pouze některé císařovi požadavky.

³⁷ JANÁČEK, Josef. Rudolf II. a jeho doba, s. 41

³⁸ HAMANN, Brigitte. Habsburkové, životopisná encyklopedie, s. 366

³⁹ JANÁČEK, Josef. Rudolf II. a jeho doba, s. 70 - 71

⁴⁰ Tamtéž, s. 80

Po tomto neúspěchu císař svolal na únor roku 1575 další sněm. Avšak císař se musel již od začátku sněmu potýkat s problémy, které se týkaly především požadavků nekatolických stavů. Po dlouhém a namáhavém jednání se nakonec císaři podařilo prosadit nové daně. Naopak představitelé opozice reagovali velmi tvrdě. Dne 18. května předložili císaři ke schválení tzv. Českou konfesi společně s církevním řádem. Císař dlouho váhal s přijetím takového dokumentu, až se nakonec dostal do konfrontací s několika šlechtici. Oba dokumenty předložené panovníkovi ke schválení „*narazily pochopitelně na odpor katolíků a staroutravků. Rovněž panovník, především s ohledem na papeže a své španělské příbuzné, nemínil protestantům ustoupit. Celkem snadno se mu podařilo rozdělit silnou koalici luteránů a bratří, jimž naznačil, že se těší jeho přízni a že je ochoten s nimi jednat o legalizaci jednoty bratrské, ale odděleně. Tento téměř prostinký manévr bratrští zástupci na zemském sněmu neprohlédli a již 22. května 1575 předala skupina 17 pánů a 140 rytířů panovníkovi návrh na uznání bratrské konfese. Maxmilián II., mající v ruce silný argument o nejednotnosti nekatolíků, ještě bez problémů zkorumpoval hlavního mluvčího luteránů Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic a poté Českou konfesi odmítl podepsat.*“⁴¹

Sněm byl po dobu žní přerušen, ale po začátku obnovení jednání císař požádal sněm o souhlas, aby byl jeho syn arcikníže Rudolf korunován za českého krále. Maxmilián argumentoval tím, že je těžce nemocný a jeho smrt může přijít kdykoliv, tím by chtěl zamezit situaci, kdy by mohlo v zemi nastat bezvládí. Císař s korunovací Rudolfa velmi spěchal, a proto se snažil na stavy tlačit všemi možnými prostředky. „*Při audienci 9. září 1575, na niž byli pozváni všichni hlavní předáci české nekatolické šlechty, vysvětlil Maxmilián II. všem přítomným – velmi otevřeně, a dnes bychom patrně řekli i neformálně – rozpor mezi svým osobním vstřícným postojem a politickými okolnostmi. Formou emotivně vypjatého projevu, při kterém se bušil v prsa, ústně povolil vyznání víry podle České konfese a zavázal se k jejímu dodržování jak sám ze sebe, tak za svého syna arciknížete Rudolfa.*“⁴²

Přijetí za českého krále bylo uzavřeno 5. září 1575 formulací volební kapitulace a korunovace se uskutečnila 22. září. A o zhruba měsíc později byl zvolen i králem

⁴¹ VALEŠ, Václav. Konfesní právo – průvodce studiem, s. 91

⁴² ČECHURA, Jaroslav. České země v letech 1526 -1583, První Habsburkové na českém trůně I., s. 139

římským.⁴³ Rudolfova vláda plynule navázala na panování jeho otce Maxmiliána II. a děda Ferdinanda I.⁴⁴

2.6 Česká konfese

Již několik desítek let před nástupem Maxmiliána II. byly země Koruny české rozděleny do několika táborů, co se týče výkladu Písma. Nejvíce moci měla kališnická církev, vedle katolické církve i po uznání Kompaktát basilejským koncilem. „*Na Moravě byly poměry katolíkům mnohem příznivější. Příslušníci římské církve tvořili daleko početnější, než tomu bylo v Čechách, a ani správní systém olomouckého biskupství nebyl povážlivěji rozrušen. Rovněž Slezsko nebylo husitstvím příliš ovlivněno a až do nástupu luterské reformace zde mělo katolické vyznání převahu.*“ Jako reformační hnutí postupovalo, tak proniklo až do českého území především luteránské a kalvinské učení, pod jehož vlivem se začala nově formovat i kališnická církev.⁴⁵

Čeští katolíci nebyli schopni se sjednotit proti postupující reformaci. „*Náboženská situace v Čechách byla poměrně spleťitá. Vrcholný orgán utrakvistů – konzistoř, navazující vlastně na pohusitské tradice, byla pod přímým habsburským vlivem. Luteráni se dožadovali přiznání augsburské konfese a čeští bratři usilovali o legalizaci své církve.*“⁴⁶

Vrcholným orgánem katolické církve se stala tzv. horní konzistoř, sídlící na Pražském hradě. Chrám Panny Marie před Týnem na Starém Městě se stal sídlem pro vrcholnou jednotku kališníků, kterou byla dolní konzistoř.⁴⁷ Autoritu pražského primase odmítali, jak čeští utrakvisté, tak olomoučtí biskupové, kteří tvrdili, že jsou přímo podřízeni papeži. Od roku 1562 panovník přímo ovládal dolní konzistoř.⁴⁸

Roku 1556 byli do Čech povoláni jezuité a tedy ani tento krok nezabránil k narůstajícímu počtu nekatolíků. Jelikož na konci 15. století byl jejich počet okolo

⁴³ JANÁČEK, Josef. Rudolf II. a jeho doba, s. 139

⁴⁴ KOLDINSKÁ, Marie. Náboženská tolerance z nutnosti: Rudolfův Majestát jako epilog zlatého věku. Dějiny a současnost, 2009, roč. 31, č. 7, s. 30

⁴⁵ ČORNEJOVÁ, Ivana. Továryšstvo Ježíšovo. Jezuité v Čechách. Praha: Mladá fronta, 1995, s. 28 - 29

⁴⁶ ČORNEJ, Petr a kol. Dějiny zemí Koruny české I., s. 23 - 224

⁴⁷ ČORNEJOVÁ, Ivana. Továryšstvo Ježíšovo. Jezuité v Čechách, s. 29

⁴⁸ VALEŠ, Václav. Konfesní právo – průvodce studiem, s. 89 - 90

70% obyvatel, tak po německé reformaci vzrostl tento počet na 85 – 90% obyvatelstva.⁴⁹ Naproti tomu ke katolicismu se hlásil skoro každý sedmý šlechtic.⁵⁰

Za vlády Habsburků v první polovině 16. století byla náboženská tolerance chápána jako politická otázka, čehož si byli vědomi všichni. Nekatolíci měli velkou nevýhodu, jelikož katolická protireformace byla sice slabá, ale velice jednotná. Nekatolíci tvořili společenství několika rozdílných vyznání, které bylo velice nejednotné. Velkou měrou měli jezuité přispět k obnově katolické církve. Maxmilián II. po svém otci Ferdinandovi I. převzal problematiku Kompaktát. V roce 1567 bylo rozhodnuto, aby Basilejská kompaktáta byla vyjmuta ze zemských zákonů. Ustanovení z dalších jednání byly vyjádřeny v tzv. České konfesi.⁵¹

Vypuštění Kompaktát mělo pouze jediný důvod a to, že protestanté neměli zákonné uznání a Kompaktáta zaručovala ochranu pouze stoupencům katolické církve a starověrným utrakvistům.⁵²

Proto je toto tvrzení na místě: „*po právní stránce měla konfese zaručit legální existenci všech tří dosavadních hlavních proudů nekatolického náboženství v českých zemích: novoutrakvistů, kteří se sbližovali s luteránstvím... jednoty bratrské, jež se obsahově posouvala stále více ke kalvinismu, a starého utrakvismu, jenž již v podstatě stál na hranici splynutí s katolickou církví.*“⁵³

Císař z této stavovské iniciativy příliš nadšený nebyl. K souhlasu o zrušení Kompaktát připojil klausuli, která měla za úkol jeho rozhodnutí oslabit: „*...však na ten způsob a ne jinak, aby v tomto království žádná jiná víra neboližto religie mino stranu pod jednu a pod obojí způsobou přijímajících, tak jakž od starodávna v tomto království se zachovávalo, pod žádným vymyšleným obyčejem přijímána a trpěna nebyla.*“⁵⁴

Zrušení Basilejských kompaktát vedlo k modelu cí země, toho náboženství, který byl schválen v rámci augsburského míru. Tím šlechta získala oficiální potvrzení rozhodovat o náboženském vyznání na svých statcích.

⁴⁹ ČORNEJOVÁ, Ivana. Tovařystvo Ježíšovo. Jezuité v Čechách, s. 30

⁵⁰ ČECHURA, Jaroslav. České země v letech 1584 -1620, První Habsburkové na českém trůně II. Praha: Libri, 2009, s. 25

⁵¹ URBAN, Otto. České a slovenské dějiny do roku 1918, s. 92

⁵² KADLEC, Jaroslav. Přehled českých církevních dějin 2. Praha: ZVON, české katolické nakladatelství, 1991, s. 53

⁵³ ČECHURA, Jaroslav. České země v letech 1526 -1583, První Habsburkové na českém trůně I., s. 136

⁵⁴ Tamtéž, s. 54

Nekatoličtí stavové přistoupili k vypracování nového vyznavačského textu, který spojoval jednotu bratrskou a utrakvisty. Jednota bratrská sice tíhla k reformaci, ale byla si vědoma, že tento krok jí umožní klidnou existenci, a proto byla ochotna vyjádřit sounáležitost se stranou podobojí.⁵⁵ Stavovská komise, v níž zasedalo 18 členů, kteří byli povoláni z řad panských, rytířských i měšťanských, vytvořila text této konfese.⁵⁶ V textu konfese se vycházelo především z husitských názorů a dvou skupin, luteránů a bratří.⁵⁷ Cílem formulace konfese bylo vytvořit právní rámec faktické tolerance nekatolických náboženství a ne pouze vytvořit základ nové české zemské církve.⁵⁸ Hlavním pramenem této konfese byla tzv. Augustana, luterské vyznání víry podané v roce 1530 císaři Karlovi V., odkud je s větší či menší úpravou přejata většina článků, ozývá se v ní i vliv konfese bratrské a dřívějších novoutrakvistických textů. Text konfese se *„pokouší vystihnout spíše to, co je společné české náboženské tradici, a příliš nezabíhá do subtilností teologických výměrů, počítá se soužitím rozličných forem náboženské praxe, nikoliv s prosazováním jednoho vyznání na úkor druhého. V jistém smyslu ji můžeme označit – poněkud paradoxně – za „nadkonfesní“ text.“*⁵⁹

Konfese dále upravovala správu utrakvistické církve, která měla být do budoucna vedena samostatnou konzistoří, podléhající dozoru stavů především prostřednictvím volebního sboru ochránců, tzv. defensorů.⁶⁰ Král měl brát jejich volbu pouze na vědomí. Tato část byla obsažena v řádu, podle kterého měla být nová církevní organizace spravována, a na jehož základě byl v rozsahu jedenácti článků vytvořen společně s textem konfese. Hlavním úkolem konzistoře mělo být dosazování kněží a vyřizování sporů týkajících se manželského práva.⁶¹ Maxmilián však odmítl vydat stavům dolní konzistoř. To mělo za následek, že na konci 16. století bylo přes 1200 far, které se hlásily k české konfesi bez ústřední církevní organizace a jejich uspořádání záviselo na vrchnostenských nařízeních.⁶² Vrchnostenská nařízení byla

⁵⁵ JUST, Jiří. 9. 7. 1609 Rudolfův majestát. Světla a stíny náboženské svobody. Praha: Havran, 2009, s. 13

⁵⁶ ČECHURA, Jaroslav. České země v letech 1526 -1583, První Habsburkové na českém trůně I., s. 136

⁵⁷ ČORNEJ, Petr a kol. Dějiny zemí Koruny české I, s. 224

⁵⁸ ČECHURA, Jaroslav. České země v letech 1526 -1583, První Habsburkové na českém trůně I., s. 136

⁵⁹ JUST, Jiří. 9. 7. 1609 Rudolfův majestát. Světla a stíny náboženské svobody, s. 14 - 15

⁶⁰ ČORNEJ, Petr a kol. Dějiny zemí Koruny české I., s. 224

⁶¹ JUST, Jiří. 9. 7. 1609 Rudolfův majestát. Světla a stíny náboženské svobody, s. 15

⁶² KADLEC, Jaroslav. Přehled českých církevních dějin 2., s. 56 - 57

součástí tzv. patronátního práva, které spočívá v souboru práv a povinností spojených se správou farního obvodu. Ale tato patronátní práva byla přiznána pouze panskému a rytířskému stavu. Velmi důležitým právem bylo právo vrchnosti nejen vydržovat faráře, ale také jej dosazovat.⁶³

Je zřejmé, že to byl Vilém z Rožmberka, který odmítl konfesi ústy katolické strany. Naopak velmi překvapující je, že i mezi nekatolíky měla své odpůrce. Nepřijali ji ani staroutrakvisté, kteří byli velmi nedůvěřiví ke všemu, co bylo spojené s evropskou reformací. Jednota bratrská byla myšlenka nové konfese velmi nakloněna, i když ze začátku byla ve svých postojích opatrná.⁶⁴

„Jestliže se stavové v prvním okamžiku domnívali, že těmito sliby císaře Maxmiliána a krále Rudolfa byla uznána plná svoboda vyznání luterského a bratrského, záhy se přesvědčili o jiném. Ještě v říjnu 1575 vydal císař mandát, jímž se na způsob podobných mandátů starších v podstatě obnovuje mandát Vladislavův proti Bratřím z roku 1508. Současně nařídil obyvatelům královských měst v Čechách, aby se nedopouštěli novot v náboženství a netrpěli tajných schůzek. Když stavové pod obojí protestovali proti těmto mandátům, že se nesrovnávají s císařovými sliby, dostali od císaře zcela určitou odpověď, že se jeho sliby nevztahují ani na Pikarty ani na města královská, která jsou jeho komorou... Protože stejným slibem jako císař Maxmilián zavázal se stavům i jeho syn Rudolf, nezměnilo se ani nastoupením Rudolfovým na trůn zásadně postavení nekatolických stran v zemi.“⁶⁵

Důležitým však zůstává, že pro Moravu nebyla konfese závazná.

2.7 Vláda císaře Rudolfa II. do vydání Majestátu

Po smrti Maxmiliána II. nastoupil na trůn jeho syn Rudolf II. dne 12. října roku 1576.⁶⁶ I když první polovina jeho vlády probíhala ve značném poklidu⁶⁷, byl nucen se potýkat s mnoha problémy, jako s neustálými intrikami svého bratra Matyáše.

Rudolfův odpor k papežství byl nesporný, i když za jeho vlády byla do Prahy přeložena papežská nuncia roku 1583.⁶⁸ Císař dosti vnímal papeže jako osobu, která oslabuje a porušuje panovnická privilegia. S mírnou nadsázkou by se dalo tvrdit,

⁶³ JUST, Jiří. 9. 7. 1609 Rudolfův majestát. Světla a stíny náboženské svobody, s. 13

⁶⁴ Tamtéž, s. 16

⁶⁵ KROFTA, Kamil. Majestát Rudolfa II., Praha: Historický klub, 1909, s. 11 - 12

⁶⁶ EVANS, Robert J. W. Rudolf II. a jeho svět. Praha: Mladá fronta, 1997, s. 64

⁶⁷ HAMANN, Brigitte. Habsburkové, životopisná encyklopedie, s. 366

⁶⁸ JUST, Jiří. 9. 7. 1609 Rudolfův majestát. Světla a stíny náboženské svobody, s. 19

že za ideální stav považoval situaci, kdy císař vystupoval v roli, která byla nadřazená duchovenstvu.⁶⁹ Velká nedůvěřivost Rudolfa vůči katolické církvi měla za důsledek, že Rudolf na smrtelné loži odmítl stejně jako jeho otec poslední pomazání, i když nikdy neprojevoval žádné zvláštní sympatie k protestantskému táboru.⁷⁰

V zemi vládly protijezuitské nálady, které většinou vedla nekatolická strana a panovník byl nucen vydat v roce 1590 mandát „*v němž vyvracel nepravdivé pověsti, podle nichž údajně jezuité chystají v Praze bartolomějskou noc.*“⁷¹

Za vlády Rudolfa II. umíralo mnoho šlechticů a ti byli nahrazeni mladými ambiciózními katolíky. Byli jimi například Jaroslav Bořita z Martinic, Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka.⁷²

Vilém Slavata konstatoval, že Rudolfova vláda byla příčinou náboženské anarchie a mnoho přispěla k rozdílnosti protestantského vyznání.

Během své korunovační cesty, roku 1577, po zemích Koruny české se Rudolf II. přesvědčil o nejednotnosti stavů v českém prostředí. V průběhu jeho pobytu na Moravě se předáci domluvili na určitých požadavcích, která jim měl císař potvrdit. Jednalo se o stará privilegia a hlavně aby každému nechal jeho vyznání. Fakticky se tím domáhali uznání náboženské svobody, to však Rudolf odmítl.⁷³

Dne 12. prosince 1576 vydal Rudolf II. nový dvorský řád, který se stal jedním ze základních zákonů monarchie. Vymezoval přesně dané kompetence pro celé habsburské soustátí. Hlavním Rudolfovým cílem bylo obsadit klíčové pozice na úřadech svými lidmi. Na vrchol pronikl Rudolfův hofmistr Adam z Dietrichštejna.⁷⁴ Ihned po nástupu na trůn jmenoval pro Čechy deset místodržících v čele s nejvyšším purkrabím Vilémem z Rožmberka. Přiznal jim dost velkou pravomoc v rozhodování, ale v zásadních věcech si ponechal rozhodnutí pro sebe.⁷⁵

Důvod tohoto kroku se ukázal mnohem později, když vyšla najevo Rudolfova nechuť věnovat se vladařským povinnostem. Panovník se stále častěji věnoval svým

⁶⁹ EVANS, Robert J. W. Rudolf II. a jeho svět, s. 113, 143

⁷⁰ Tamtéž, s. 111 - 115

⁷¹ ČECHURA, Jaroslav. České země v letech 1584 -1620, První Habsburkové na českém trůně II., s. 28

⁷² EVANS, Robert J. W. Rudolf II. a jeho svět, s. 61 - 62

⁷³ JANÁČEK, Josef. Rudolf II. a jeho doba, s. 171 - 173

⁷⁴ ČECHURA, Jaroslav. České země v letech 1526 -1583, První Habsburkové na českém trůně I., s. 73

⁷⁵ JANÁČEK, Josef. Rudolf II. a jeho doba, s. 170

sbírkám a laboratořím a jeho nechuť zúčastňovat se shromáždění vzrůstala.⁷⁶ Císaři činilo problém vše, i prostá audience. Velmi se spoléhal na své rádce a ministry. To nám dokazuje i korespondence papežského nuncia, který si stěžoval na trvání vyřízení věcí u Rudolfova dvora a že „vláda císařského Veličenstva se nalézá v krajním nebezpečí a pokud se brzy nerozhledne po dobrých lidech a nepoužije ještě jiných prostředků, vláda Jeho Veličenstva dozajista padne, protože vy tu nebyla žádná spravedlnost.“⁷⁷

V roce 1593 vypukla v Uhrách válka s Turky a arcivévoda Matyáš se snažil urychleně uzavřít mír. Osobní úpadek Rudolfa se stále zhoršoval, trpěl stihomamem namířenému proti mladšímu bratrovi. Matyáš se neustále snažil vyřešit otázku následnictví po bezdětném císaři a tím víc podněcoval císařovu nedůvěru.

Oslabování císařské moci přivádělo monarchii do problémů, které vyústily v roce 1604, kdy Rudolf II. prohlásil katolictví za jediné povolené náboženství v Uhrách.⁷⁸ Zde propuklo povstání Štěpána Bočkaje. Jelikož se Rakousko ocitlo na pokraji pádu, tak se na poslední chvíli Matyáš snažil ještě zachránit to, co šlo dojednáním míru. Problémem zůstávalo, že narážel na odpor císaře, který se většinu mírových ujednání, které uherským stavům zaručovaly náboženskou svobodu, snažil sabotovat. V roce 1606 uznali habsburští arcivévodové Matyáše za novou hlavu rodiny.⁷⁹

V českém království mezitím získali v letech 1598 – 1599 katolíci nejvyšší úřady, s podporou dvorského kruhu a papežského nuncia. Všechny tyto události vyvolaly prudký odpor stavovské opozice. Matyáš se rozhodl proti Rudolfovi vyvolat velký stavovský odboj ho z uznání vídeňského míru (mírová dohoda s Bočkajem), nebo přímo k abdikaci. Matyáš získal na svou stranu jak rakouské, tak uherské, ale i moravské stavy a chystal se vpadnout do Čech. „V této vypjaté chvíli se sešel český zemský sněm, kde vlivný představitel moravské opozice Karel starší ze Žerotína vyzval české stavy, aby se přidali na Matyášovu stranu. Češi jeho naděje zklamali, odmítli se připojit k odboji, protože Rudolf jim mezitím přislíbil, že vyjde vstříc jejich požadavkům. Pod vlivem těchto okolností byl Matyáš donucen dojednat s Rudolfem mír. Stalo se tak na zámečku v Libni u Prahy 25. června 1608.“⁸⁰

⁷⁶ EVANS, Robert J. W. Rudolf II. a jeho svět, s. 97

⁷⁷ EVANS, Robert J. W. Rudolf II. a jeho svět, s. 76

⁷⁸ ČORNEJ, Petr a kol. Dějiny zemí Koruny české I., s. 225

⁷⁹ HAMANN, Brigitte. Habsburkové, životopisná encyklopedie, s. 327 - 328

⁸⁰ ČORNEJ, Petr a kol. Dějiny zemí Koruny české I., s. 226

Stavovská opozice česká si vytvořila velice výhodnou pozici pro další jednání s císařem. Na 28. ledna 1609 byl vyhlášen sněm, kde měly být projednány panovnickovy ústupky stavovské opozici. Nekatolíci požadovali pouze uzákonit jejich vyznání. Panovník se snažil jednání co nejvíce protahovat, jelikož byl pod tlakem radikálních katolíků, papežským nunciem a španělským vyslancem.⁸¹

Nakonec byl sněm přerušen a evangeličtí stavové se rozhodli, že zahájí 1. května samostatný sjezd, který však bude podpořený ozbrojenými oddíly.⁸² Nekatoličtí stavové předvedli následně císaři svou velkou převahu, když ustavili vládu třiceti direktorů, vypsalí berně a začali shromažďovat armádu. V tomto třicetičlenném sboru, kde měl každý stav deset zástupců, se stal protiváhou zemským úřadům, které byly ovládány převážně katolíky. Předsedou tohoto hnutí se stal Petr Vok z Rožmberka. Byla to jeho zásluha, že odboj nabyl výsledné podoby proti Rudolfovi II. a tím pádem císaři nezbylo nic jiného než ustoupit.⁸³

Císař, který již byl na pokraji sil, nakonec ustoupil nekatolíkům tak, že dne 9. července 1609 vydal Majestát na náboženskou svobodu.⁸⁴

⁸¹ JUST, Jiří. 9. 7. 1609 Rudolfův majestát. Světla a stíny náboženské svobody, s. 53, 60

⁸² PÁNEK, Jaroslav. Poslední Rožmberk. Životní příběh Petra Voka, s. 177

⁸³ Tamtéž, s. 178

⁸⁴ ČORNEJ, Petr a kol. Dějiny zemí Koruny české I., s. 227

3 PŘIJETÍ RUDOLFOVA MAJESTÁTU, JEHO VÝZNAM PRO ČESKÝ STÁT

3.1 Vydání Majestátu

K vydání Rudolfova majestátu se přistupovalo velmi skepticky. Moravský šlechtic Karel starší ze Žerotína se ve svém dopise, který byl adresovaný lékaři Matěji Lavínovi⁸⁵ vyjádřil v červenci roku 1609 takto: „*Čechům blahopřeji k tomu, že se domohli svobody náboženského vyznání a zjednali si mír, ovšem s jistou obavou, aby ona svoboda jednou nepřešla ve zvlí a tato svornost aby se nám nepředstavila jako zárodek nových rozepří. A to, čeho se obávám je věru dost pravděpodobné, když už začátky dávají tušit konec.*“⁸⁶

„*Válka mezi habsburskými bratry se nekonala, ale další politický vývoj českého soustátí tento mocenský střet podstatně ovlivnil.*“⁸⁷ Stavovská složka společnosti výrazně posílila svůj vliv a vyvolala tím určitou představu o tom, že stavové jsou schopni svou vlastní iniciativou řešit nejdůležitější otázky týkající se správy státu.⁸⁸ Císař Rudolf II. si však přes všechny potíže způsobené jeho zdravotním stavem (nemocí syfilitidou), jeho neschopností, dynastickou krizí spočívající ve sporech mezi Rudolfem a jeho bratrem Matyášem, zachovával značný mocenský potenciál. „*Zůstával dál římským císařem a přímým vládcem rozlehlých území a jako takový ještě mohl sehrát důležitou roli v předivě jemných diplomatických vztahů. Političtí vůdci české stavovské opozice si byli pochopitelně vědomi toho, že císař Rudolf II. vydal své sliby pod nátlakem a že nebude snadné dosáhnout jejich skutečného splnění.*“⁸⁹ Ale čeští stavové nehodlali na rozhodnutí císaře dlouho čekat. „*Proti císaři měli v rukou neobyčejně účinnou zbraň, které se nerozpakovali v případě potřeby použít: Kdyby se Rudolf II. pokoušel je přivést do úzkých, mohli mu pohrozit, že se ho odřeknou a povolají na český trůn jeho bratra Matyáše.*“⁹⁰ V lednu roku 1609 se tedy konal sněm, kde stavovská opozice předložila své požadavky.⁹¹ „*Stavové žádali, aby císař zrušil známý mandát*

⁸⁵ REJCHRTOVÁ, Noemi. Karel starší ze Žerotína. Z korespondence. Praha: Odeon, 1982, s. 260

⁸⁶ Tamtéž, s. 261

⁸⁷ VOREL, Petr. Velké dějiny země Koruny české (svazek VII.). Praha: Paseka, 2005, s. 436

⁸⁸ Tamtéž, s. 436

⁸⁹ Tamtéž, s. 436

⁹⁰ JANÁČEK, Josef. Rudolf II. a jeho doba, s. 437

⁹¹ Tamtéž, s. 437

o perzekuci jednoty bratské (takzvaný svatojakubský mandát z roku 1508, později několikrát obnovený), aby uzákonil užívání české konfese všemi nekatolickými skupinami a povýšil tak konfesi na státem respektovaný věroučný kodex české reformace, dále aby postoupil nekatolíkům utrakvistickou konzistoř, která byla dosud ústředním orgánem starokališníků, přísně kontrolovaným právě panovníkem, a konečně aby nekatolíkům postoupil pod jejich přímou správu pražskou univerzitu.“⁹²

Časté rozepře o moc mezi Rudolfem a jeho bratrem Matyášem vyústily ve vydání společné dohody obou bratrů z roku 1608.⁹³ „*Po intenzivním vyjednávání mezi císařem Rudolfem II. a arcivévodou Matyášem proběhlo ve dnech 23. – 25. června na libeňském záměčku vyhotovení mírových smluv, jež byly vzápětí podepsány. Rudolf si podle nich ponechal dosavadní tituly a přímou vládu nad Čechami, Slezskem a obojí Lužicí, Matyáš se stal panovníkem v těch zemích, které se připojily ke konfederaci a vojensky povstaly proti císaři: v Uhrách, Horních a Dolních Rakousích a na Moravě. Dohoda obsahovala i potvrzení Matyášova nástupnictví na českém královském trůnu v případě, že Rudolf nezanechá přirozeného dědice, a pokud ano, bylo mu přiřčeno i regentství.“⁹⁴ Tento mír přijal císař velmi rezignovaně. „*K všeobecnému překvapení nevybuchl v záchvatu nezkrotného hněvu, ale ani se nezhroutil a nepropadl naprosté netečnosti, jak se to obvykle stávalo, když se ocitl v mezní situaci. V žádném případě se sice nedalo hovořit o císařově rozvážné a moudré reakci na krajně nepříznivý vývoj jeho osobní situace, ale v jeho chování se neobjevily ani přepjaté projevy nevole, což bylo podle všeho způsobeno především tím, že se k této katastrofě schylovalo několik měsíců a že Rudolf II. mohl předem vědět, co ho čeká.“⁹⁵**

Rudolfova rezignace po uzavření libeňského míru netrvala dlouho. Pozorovatelé u pražského dvora byli velmi překvapeni Rudolfovou činorodostí. Hlavní příčina tohoto obratu v chování císaře spočívala v touze po pomstě proti

⁹² Tamtéž, s. 437 - 438

⁹³ JUST, Jiří. 9. 7. 1609 Rudolfův majestát. Světla a stíny náboženské svobody, s. 46 - 47

⁹⁴ Tamtéž, s. 47

⁹⁵ JANÁČEK, Josef. Rudolf II. a jeho doba, s. 431

bratrovi Matyášovi. Jeho hlavním cílem bylo získat zpět ztracené země a vrátit Matyáše na jeho podřízené místo v rodinné a státní hierarchii.⁹⁶

Neustálý boj se stavovskou obcí bral císař Rudolf II. spíše jako zápas o politickou moc. „*Rudolf II. se sice snažil zachovat své pomstychtivé plány v tajnosti, aby nepopudil ani arciknížete Matyáše, ani nikoho jiného ze svých protivníků, ale utajování tak sugestivních záměrů bylo přece jen nad jeho síly. O císařových pohoršlivých názorech věděl nakonec kdekdo a o jeho touze po pomstě se otevřeně hovořilo jak v monarchii, tak i za jejími hranicemi.*“⁹⁷ Stále se snažil najít cestu jak obrátit věci ve svůj prospěch. „*Pobízel rakouské stavy, aby setrvaly v odporu proti Matyášovi, dokud jim nezaručí náboženskou svobodu.*“⁹⁸ Jeho hlavním cílem bylo negovat všechna nepříznivá usnesení tohoto míru uzavřeného na Libeňském záměčku.

Měl velice těžké postavení, protože katoličtí radikálové, kteří stáli po jeho boku, ho neustále nutili, aby za žádných okolností neustupoval protestantům.⁹⁹ „*Druhou klíčovou skupinou osob v „boji o Majestát“ se proto stal okruh politiků semknutý kolem nejvyššího kancléře Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic. Výraznou pozici v něm dále zaujali karlštejnský purkrabí Vilém Slavata a královský rada Jaroslav Bořita z Martinic. Mohli se spolehnout na podporu papežského nuncia Antonia Caëtana, španělského vyslance Baltasara Zuñigy a arcibiskupa Karla z Lamberka.*“¹⁰⁰

Rudolf však tuto žádost stavů českých bral jako politický problém. Nezapomeňme, že Rudolfova osobnost byla z velké části vychována u španělského dvora, kde neomezení moci panovníka bylo nejdůležitějším faktem. Proto nechtěl ani sebemenší kousek rozhodování o otázkách týkajících se chodu monarchie nechat na stavech, přestože jim některé ústupky přislíbil během rozepře s bratrem Matyášem. Svolal tedy sněm na leden roku 1609. „*Bylo jasné, že jde o jeden z pokusů zdržovací taktiky. Dobrou vůli projevila i opozice, neboť císaři na jeho žádost předložila programové prohlášení s pětadvaceti články z předchozího roku*

⁹⁶ JANÁČEK, Josef. Pád Rudolfa II. Praha: Brána, 1995, s. 157

⁹⁷ JANÁČEK, Josef. Rudolf II. a jeho doba. Praha: Svoboda, 1987, s. 452 - 453

⁹⁸ JUST, Jiří. 9. 7. 1609 Rudolfův majestát. Světla a stíny náboženské svobody, s. 54

⁹⁹ Tamtéž, s. 54

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 54

i se všemi shromážděnými podpisy.“¹⁰¹ Stavové dospěli k závěru, že při prosazování svých požadavků bude nejlepší navázat na jednání sněmu z roku 1575, které vzniklo v souvislosti s podáním žádosti České konfese císařem Maxmiliánem II. Den poté sebevědomě vystoupili se svými požadavky, vcelku shodnými s pětadvaceti články. Jednalo se hlavně o svobody, které byly mnohem vyspělejšího charakteru, než jaké měli protestanté jinde v monarchii. Všechny tyto požadavky císaře Rudolfa II. a katolické kruhy vyděsily, protože naprosto podrývaly myšlenky a cíle rekatolizace a ohrožovaly moc panovníka.¹⁰² Hlavním cílem katolíků bylo všemožně oslabit stavovskou jednotu. Vláda se snažila prudký nástup opozice zbrzdit tím, že narušila stavovské jednoty. Povolala proto již 3. února do domu nejvyššího purkrabího představitele měst, kde jim bylo připomenuto, že jsou jako zástupci královské komory povinováni věrností císaři, a varoval je před jakoukoliv účastí na akcích opozice. Pouze malostranští a staroměstští konšelé vydali prohlášení panovníkovi, ve kterém mu slibovali poslušnost a úctu. *„V tentýž den, kdy se Heideus na Staroměstské radnici pokoušel donutit města k neúčasti na sněmu, odevzdala konsistoř podobojí své dobrozdání o České konfesi. S odvoláním na kompaktata vyzvala císaře, aby netrpěl žádných sekretářův ani samorostlých kněží, kteří nemají svěcení římských biskupů. Pouze pokud by prý chtěli odvolat své bludy a přijmout řádné svěcení, doporučuje je vzít na milost.*“¹⁰³ Dle rozhodnutí císaře Rudolfa II. byl sněm v dubnu roku 1609 rozpuštěn.

Jediné o co stavům šlo, bylo úsilí směřující k povolení sněmu, jehož výsledkem měly být legální změny, a proto na květen svolali vlastní sněm. V té době byly Matyášem přiznány náboženské svobody stavům rakouským, a to české stavy velmi povzbudilo. *„Vládní strana s obnovením sněmu váhala a zvažovala jiná řešení. Na rychlý vojenský zákrok proti sněmujícím, pro nějž nabízel španělský vyslanec císaři veškerou možnou finanční podporu, však již bylo pozdě. V ulicích Prahy se pohyboval značný počet stavovských ozbrojenců. Tvořili je jak vlastní poddaní vrchností účastnících se sněmu, tak najatí žoldnéři. Situace v Čechách se stala předmětem intenzivního zájmu celé Evropy. Převaha stavů byla očividná. Stále jasněji se ukazovalo, že Rudolf je tomto konfliktu spíše útrpným pozorovatelem,*

¹⁰¹ JUST, Jiří. 9. 7. 1609 Rudolfův majestát. Světla a stíny náboženské svobody. Praha: Havran, 2009, s. 55

¹⁰² Tamtéž, s. 55 – 56

¹⁰³ Tamtéž, s. 56 – 57

jehož jednání je ovlivňováno zákulisní politikou zájmových skupin, a pod tíhou událostí se pomalu začal klonit ke kompromisům.“¹⁰⁴

Rudolfův strach ze svého bratra Matyáše velmi sílil. Stavové s císařskými obavami velice kalkulovali a byli odhodláni požádat Matyáše o zásah, jestliže Rudolf nebude chtít ustoupit. Jejich tlak byl úspěšný, neboť císař 20. května vydal mandát, kterým na neděli Rogationum svolává nový sněm. Rudolf dále sněmům sděloval: „*aby náboženství své beze všech překážek a útiskuov ode všech lidí buď duchovních anebo světských vykonávati mohli ... náležitě opatřiti. Slíbil dokonce, že sněm nerozpustí, dokud nebude článek o svobodě vyznání a další artikuly vyřízeny.*“¹⁰⁵

Stavům docházela trpělivost s Rudolfovou nerozhodností, a proto 13. června mu byl předložen koncept Majestátu. Tento koncept panovník dal k posouzení zemským soudcům a katolickým úředníkům. Ze dvora se však nedostávalo odpovědi, a tak 22. června byla odeslána prosba o pomoc moravským stavům. „*Protože bylo zřejmé, že dosavadní postup narazil na své meze – císař totiž 20. června zopakoval své odmítavé stanovisko - navrhli stavové o tři dny později zvážít ustavení direktorské vlády, neboť prý proskočily hlasy, jakoby J. M. C. proti věrným stavům jak v království tomto, tak i ven z tohoto království vojensky se strojití a hotoviti chtíti ráčil. V této chvíli již dění přerůstalo v otevřenou vzpouru, k níž se záhy hodlali připojit i slezští stavové.*“ Všechno dění v této chvíli spíš už přerůstalo v otevřenou vzpouru mezi neústupným císařem a velmi sebejistým Lobkovicovým protireformačním křídlem, jehož hlavním úkolem bylo donutit císaře k určitému chování.¹⁰⁶ Dne 26. června došla protestantským stavům trpělivost a uspořádali na Hradě velice hlučnou demonstraci, při které se i Rudolf II. chvěl ve svých komnatách strachy o život. Došlo k rozpadnutí sněmu a katolíci se rozhodli jednat na vlastní pěst, tentokrát na Staroměstské radnici. Začali shromažďovat vojsko, rozhodnutí, že si vybojují své právo na svobodu náboženství.¹⁰⁷

Je jasné, že katolická strana nemohla akceptovat zrovnoprávnění evangelického vyznání s římskou církví. Dále pro ně bylo naprosto nemyslitelné, aby zpřístupnili katolické kostely protestantům k pohřbívání jejich lidí.

¹⁰⁴ JUST, Jiří. 9. 7. 1609 Rudolfův majestát. Světla a stíny náboženské svobody. Praha: Havran, 2009, s. 62

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 63

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 65

¹⁰⁷ JANÁČEK, Josef. Pád Rudolfa II., 1995, s. 164

Ale na druhou stranu poměrné zastoupení týkající se konsistoře chápali jako možnost podílet se na chodu správy církve a university.

„Za tohoto stavu věci byli direktori v pondělí 29. června pozváni do domu nejvyššího purkrabího a jednání o Majestát vstoupilo do závěrečné fáze. Patrně zásluhou Adama ze Štřenberka se podařilo Rudolfa vyprostit z vlivu katolických radikálů a přimět k ústupkům. Na základě stavy předloženého konceptu začaly práce na konečném znění dokumentu. Svoboda náboženského vyznání měla být nekatolíkům zajištěna majestátem a ve zvláštním „porovnání“ upraven vztah mezi stranou podjednou a podobojí.“¹⁰⁸

Dohoda s bratrem Matyášem pro Rudolfa nepřicházela v úvahu, přesto že se zdála být pro velmi výhodná. *„I když čeští stavové se nyní pustili do otevřené vzpoury a neodčinitelným způsobem potupili Rudolfovu panovnickou důstojnost, Rudolf II. byl ochoten (na rozdíl od některých svých ministrů) se s touto potupou smířit, jen aby nemusel nabídnout Matyášovi ruku ke smíru a aby mu nezavdal důvod k zásahu do situace. Na jeho pokyn začala 4. července práce na dokumentu, kterým se měla v Čechách zákonně potvrdit svoboda náboženského vyznání pro všechny nekatolíky, a na Porovnání, kterým se upravoval vzájemný vztah mezi katolíky a stoupenci jiných vyznání. Památný dokument byl koncipován podle návrhu stavovských předáků a Rudolf II. jej podepsal a dal zpečetit 9. července 1609; do evropských dějin vešel pod názvem Majestát a rázem se přiřadil k ediktu nantskému a jiným důležitým dokumentům z historie evropské reformace.“¹⁰⁹* Císař Rudolf II. splnil to, k čemu se zavázal. Šlo o zásadní dokument, který zaručoval široké náboženské svobody, jež svým rozsahem neměly obdobu přinejmenším ve střední Evropě.¹¹⁰

Rudolfovo rozhodnutí se neobešlo bez protestů v císařském táboře. *„Lobkovic odmítl splnit svou povinnost a listinu jako kancléř kontrასignovat, arcikníže Leopold chtěl ještě v posledním okamžiku vyvolat proti císařovu podpisu nějakou opozici, pouze císař se zdál smířen s porážkou a omluvil vznětlivost Leopoldovu tím, že je mladý a věcem nerozumí.“¹¹¹*

¹⁰⁸ JUST, Jiri. 9. 7. 1609 Rudolfův majestát. Světla a stíny náboženské svobody, 2009, s. 69

¹⁰⁹ JANÁČEK, Josef. Rudolf II. a jeho doba, 1987, s. 478

¹¹⁰ ČECHURA, Jaroslav. České země v letech 1584 -1620, První Habsburkové na českém trůně II., s. 96

¹¹¹ JANÁČEK, Josef. Pád Rudolfa II., s. 166

„Vydání Rudolfova Majestátu je možné vnímat jako vítězství nekatolické opozice, které uzavíralo řetězec nesouhlasných projevů s rekatolizační politikou a prosazováním absolutistické formy vlády, nabírajících v Čechách a okolních zemích od přelomu 16. a 17. století stále větších obrátek.“¹¹²

Rudolfův Majestát je jediný dokument dlouhé éry rodu Habsburků, který je specifický tím, že je v něm najdeme zářez nejvíce se podobající písmenu „v“. Majestát představoval ve své době nejliberálnější náboženskou normu rozdělené Evropě.¹¹³

„Obsahem dokumentu je panovníkovo povolení třem stavům a jejich poddaným, že mohou pokojně vyznávat Českou konfesi. Nekatoličtí stavové dále získali právo rozhodovat o obsazení dolní konzistoře a dostali do rukou pražskou univerzitu. Povoloval i zřízení sboru defenzorů, stálého sboru o 24 členech (po 8 z každého stavu), jenž měl dohlížet na dodržování všech ustanovení Majestátu.“¹¹⁴

Dalším významným dokumentem spojených s Majestátem je Porovnání, neboli Sjednání pánův stavů podobojí se pány stavy pod jednou.¹¹⁵ Tento dokument se začal vytvářet během posledních rozhovorů o znění majestátu. *„Bohužel se však zdá, že Majestát spíše znejasňuje, neboť dovoluje jeho poměrně volný výklad. To se týkalo hlavně komorního majetku (patřícího králi). Zde se připouštěl výklad, že proti znění Majestátu může král, případně katolická vrchnost, jež se hlásí k České konfesi, dosazovat staroutrakvistické kněze, které světil arcibiskup. Tak byla fakticky otevřena cesta k obcházení Majestátu. Dále Porovnání výslovně stanovilo, že si nekatolíci mohou stavět na královských statcích kostely, tento důležitý aspekt však zůstal znejasněn, pokud šlo o církevní statky (například arcibiskupské či klášterní), které tvořily tradičně součást královské komory.“¹¹⁶* Porovnání je datováno na stejný den jako Majestát. *„Dokument podepsalo 46 příslušníků katolických i nekatolických stavů. Vedle patrně celého direktoria nechybí ani tito katoličtí páni: Adam ze Šternberka, Adam mladší z Valdštejna, Fridrich z Donína, Jan Zbyněk Zajíc z Házmburka, Vilém z Landštejna, Jan z Klenového*

¹¹² JUST, Jiří. 9. 7. 1609 Rudolfův majestát. Světla a stíny náboženské svobody, s. 100

¹¹³ BĚLINA, Pavel. Kronika českých zemí, s. 301

¹¹⁴ ČECHURA, Jaroslav. České země v letech 1584 -1620, První Habsburkové na českém trůně II., s. 96

¹¹⁵ Tamtéž, s. 96

¹¹⁶ ČECHURA, Jaroslav. České země v letech 1584 -1620, První Habsburkové na českém trůně II., s. 96 – 97

a z Janovic stejně jako slavný komorník císaře Rudolfa Filip Lang.¹¹⁷ Avšak nikdo z katolických radikálů Porovnání nepodepsal.

„Pádným důvodem pro císařův konečný souhlas s kompetencemi defensorů, k němuž došlo až 5. září po šestitýdenním maratonu vyjednávání, byla kromě vytrvalosti sněmujících o existenci vojska, které stavové přes opakované výzvy nejvyššího purkrabího odmítali rozpustit. Artikul o moci dáni defensorům nad dolejší konsistoři a akademií pražskou, vedle Majestátu a Porovnání důležitý dokument určující nové poměry v životě strany podobojí, také obsahoval právo svolat kněžskou synodu nebo sjezd strany podobojí v případě závažného sporu ve vlastních řadách, a to zcela nezávisle na královské vůli.“¹¹⁸ Tato situace měla nastat taky, pokud by to vyžadovala smlouva uzavřená se slezskými stavy.

Další velká událost se stala dne 22. července a 5. září 1609. Majestát na náboženskou svobodu i Porovnání se staly součástí zemských desek, a proto je na ně pohlíženo jako na zemské zákony a jsou právním základem církevních poměrů v tehdejších Čechách.¹¹⁹ Až po uzavření sněmu došlo k uložení těchto dokumentů na hrad Karlštejn.

3.2 Majestát Rudolfa II., jeho rozbor a obsah

Vydáním Majestátu strana jednoty bratrské a luteránů získala pevný právní základ. Byl to majestát, který zaručil náboženskou svobodu všem stavům, i poddaným. Podle zásad, které byly stanovené v České konfesi z roku 1575 si mohli stavové opatřit svou církevní organizaci.

V tomto dokumentu nenajdeme žádné zmínky o dlouhotrvajícím napětí, které předcházelo jeho vydání. „*Strohé formulace nám představují císaře, který usiloval o to, aby byla mezi všemi třemi stavy bez rozdílu vyznání zachována všelijaká láska a svornost, pokoj a dobré srozumění, k vzdělávání a zachovávání obecného dobrého a aby mohla každá strana volně a svobodně bez utiskování a všech překážek provozovat své náboženství.*“¹²⁰

Došlo k zrovnoprávnění luteránů a členů jednoty bratrské s katolíky. Zásadní obrat to na především pro jednotu bratrskou, neboť od tohoto dne získala povolení od církve a už nadále nebyla zakázanou náboženskou stranou. „*Vzápětí je vymezeno,*

¹¹⁷ Tamtéž, s. 97

¹¹⁸ JUST, Jiří. 9. 7. 1609 Rudolfův majestát. Světla a stíny náboženské svobody, s. 77

¹¹⁹ KADLEC, Jaroslav. Přehled českých církevních dějin 2., s. 61

¹²⁰ JUST, Jiří. 9. 7. 1609 Rudolfův majestát. Světla a stíny náboženské svobody, s. 81

na koho se mandát o náboženské svobodě vztahuje. Jsou to všechny tři stavy podobojí i s městy a svými poddanými, summou všickni, kteří se hlásí k České konfesi předložené v roce 1575 císaři Maxmiliánovi II. Jim zaručuje správu vlastním kněžstvem a církevním řádem a potvrzuje, že již nadále nebudou nuceni spravovat se kompaktáty.¹²¹ Dolní konsistoř předává stavů do jejich moci podobojí. Konsistoř se tedy stala vrcholným orgánem správy církve. Skrze konsistoř mohli stavové organizovat duchovenstvo české i německé. Univerzita získala díky Majestátu statut nejvyššího vzdělávacího ústavu a zároveň ideového centra nekatolíků.¹²² „Díky kontrole nad univerzitou si mohli stavové vychovávat vlastní duchovenstvo a pražské vysoké učení se tak stalo ráznou protiváhou jezuitské akademie.“¹²³ „Stavové získali právo obsazovat čtyřiaadvaceti seniory dolní konzistoř. Významné bylo i to, že do své správy dostali pražskou univerzitu. Nejdůležitějším politickým právem vyplývajícím z nového zákona bylo právo nekatolických stavů volit si sbor 30 defenzorů a slib nekonfiskování statků politickým odpůrcům.“¹²⁴

„Nekatolickým vrchnostem všech tří stavů, tedy i královským městům, je výslovně povoleno stavět dle potřeby na svých panstvích v městech, v městečkách, vesnicích aneb kdekoliv jinde nové kostely a zřizovat školy. Vrchnosti se tak dočkaly rozšíření patronátního práva, o jehož uznání stavové usilovali již v době jednání o Českou konfesi a opětovně na sněmu v roce 1603, neboť povolení stavby nových kostelů znamenalo zásah do původních struktur farní správy.“¹²⁵ Obsahem tohoto bodu bylo také nařízení že: „v městech královských, kde přebývají společně vyznavači víry pod jednou i pod obojí, obě strany mají svobodně provozovati své náboženství, a že nemá jim býti zbraňováno pohřbívání v kostelích a na hřbitovech ani zvonění.“¹²⁶ Toto nařízení bylo nutností, jelikož na většině území vedle sebe žili obyvatelé více vyznání a docházelo zde k vzájemnému omezování.

Všechny tyto části neboli ustanovení byly dále více rozpracovány v Porovnání, které mělo mít stabilizační funkci tak, aby nedocházelo k případným sporům. „Podobojí se zavazují, že stranu podjednou zachovají při jejich kostelích,

¹²¹ Tamtéž, s. 82

¹²² PÁNEK, Jaroslav. Poslední Rožmberk. Životní příběh Petra Voka, s. 180

¹²³ KROFTA, Kamil. Majestát Rudolfa II., s. 23

¹²⁴ KUČERA, Jan P. 8. 11. 1620 Bílá Hora. O potracení starobylé slávy české. Praha: Havran, 2003, s. 18 - 19

¹²⁵ JUST, Jirí. 9. 7. 1609 Rudolfův majestát. Světla a stíny náboženské svobody, s. 82

¹²⁶ KROFTA, Kamil. Majestát Rudolfa II., s. 21

službách Božích, ceremoniích, kolaturách, klášterích, kolejích, výsadách, nadáních, desátcích, platích, případnostech, důchodích a starobylych řádích, strana podjednou se již ve stručnější formulaci zaručuje, že podobojí ponechá při jich kostelích, jakž která strana čeho až posavad v držení jest. Zde je, podobně jako v případě slezského majestátu, deklarována neměnitelnost příslušnosti sakrálních objektů a dalších církevních institucí k náboženské straně a vylučují se změny ve prospěch jednoho nebo druhého vyznání.¹²⁷ Co se týče pohřbívání mrtvých a zvonění ustanoveno, že při farách pod jednou mohou býti pohřbíváni i lidé pod obojí, jestliže k té faře dávali desátky nebo jiné platy, a naopak. Kdyby kolátor nebo někdo jiný překážel takovému pohřbívání, nemají býti povinni odvádění desátek.¹²⁸ Vyšší stavy a král měli možnost povolati duchovního, který byl vysvěcen pražským arcibiskupem, neboli staroutrakvistou, do svého domu. Pokud by se někdo chtěl účastnit bohoslužeb vedených staroutrakvistickým knězem, neměl by to být pro něj problém.

Nekatoličtí poddaní si dále mohli v městech a na panstvích postavit vlastní kostel a hřbitov. „Naproti tomu nejsou žádným způsobem vyjasněna práva nekatolických usedlých na statcích vrchností duchovních, na zbožích náležejících klášterům nebo pražskému arcibiskupovi. Zde nelze přehlédnout styčný bod s ujednáním augsburského míru, který otázku duchovních statků také neřešil. Z dohody tedy nevyplývalo, že by nekatoličtí poddaní měli právo vystavět si na těchto teritoriích vlastní kostel a zřídit školu, což bylo v rozporu s usnesením majestátu slezského, který s takovou možností výslovně počítal. Strana podobojí sice statky duchovní pokládala za statky královské (a tím pádem by na ně mohl být vztahován předchozí artikul), ale takový výklad byl přinejmenším sporný a z hlediska duchovních vrchností na základě církevního práva nepřijatelný. Vztah mezi statky a církvemi a statky královskými Porovnání prostě neřešilo. Stejně tak žádným způsobem neupravovalo ani povinnosti duchovních vrchností ke svým nekatolickým poddaným a absence těchto výkladů způsobila nemalé komplikace.“¹²⁹

Majestát dále upravuje ustanovení, že nikdo nesmí být nucen k druhému náboženství ani mu nesmí být bráněno provádět své náboženství. Ustanovení o záruce svobody vyznání poddaným se stala ojedinělým povolením v celé Evropě. Na ostatním území, mimo země Koruny české, se řídilo podle zásady „cuius regio,

¹²⁷ JUST, Jiří. 9. 7. 1609 Rudolfův majestát. Světla a stíny náboženské svobody, s. 84

¹²⁸ KROFTA, Kamil. Majestát Rudolfa II., s. 22

¹²⁹ JUST, Jiří. 9. 7. 1609 Rudolfův majestát. Světla a stíny náboženské svobody, s. 85 – 86

eius religio“¹³⁰ , což znamená či země, toho náboženství. „*Stavím se podařilo prosadit zákon zaručující široce pojaté svobody v době, kdy v okolních zemích docházelo k vyostřování konfesně-politických rozporů, jež měly za následek zpravidla úplné vítězství jedné strany a maximální potlačení strany druhé. Ve svém důsledku tyto konflikty odrážely limity augsburského míru. Ten se vztahoval pouze na luterány a katolíky a pomíjel kalvinistický model reformace. A právě kalvinisté v této době razancí svého postupu potvrdili, že je třeba s nimi nadále vážně počítat jako se stranou třetí. Dohoda z Augsburgu zároveň zásadou cuius regio, eius religio podřizovala veškerý náboženský život vyznání vrchnosti. Rudolfův Majestát poukazem na Českou konfesi zdůrazňované konfesní rozdíly spíše překlenoval a z výše uvedených tendencí, směřujících ke konfesní homogenitě, se vymykal. Alespoň v této chvíli vzbuzoval zdání, že svoboda jednoho vyznání nemusí být současně spojena s potíráním vyznání odchylného.*“¹³¹

„*Majestát znamenal takto pro velikou většinu národa vysvobození z nejistého a nedůstojného postavení, které jej nutilo k neupřímnosti, znemožňovalo jeho zdárný vývoj po stránce náboženské a církevní a stěžovalo všechen jeho rozvoj mravní a duševní. Tento veliký úspěch nekatolické většiny byl tím ryzejší, že neohrožoval nikterak volný rozvoj menšiny katolické. Majestátem a zvláště Porovnáním menšině této zabezpečena všechna její práva a její statky, ponechána i jí naprostá neomezená svoboda. Majestát bývá nazýván nejliberálnějším náboženským zákonem XVII. stol. A skutečně sotva bychom jinde v té době našli zákon, který by poměry mezi stranami náboženskými upravoval způsobem tak spravedlivým ke všem stranám a všem jejím příslušníkům bez rozdílů stavů zaručoval možnost svobodného života náboženského. A rovněž sotva jinde došlo ke smlouvě mezi nepřátelskými stranami náboženskými, která by taj byla prodchnuta zásadami vzájemné snášenlivosti jako Porovnání.*“¹³²

Vydání Rudolfova Majestátu sebou přineslo řadu důsledků. Luteráni začali stavět své nové kostely. Evangelíci stáli na vrcholu moci, jelikož ovládali dobře fungující farní síť a hlavně univerzitu pražskou. Mezi protestanty však dál vznikaly vnitřní spory, které se neustále prohlubovaly. Radikální katolická strana všemi svými hlasy prohlásila, že nikdy nebude majestát uznávat. Velkým úskalím byla otázka týkající se menších náboženství. Majestát se na tato společenství nevztahoval.

¹³⁰ VALEŠ, Václav. Konfesní právo – průvodce studiem, s. 93

¹³¹ JUST, Jirí. 9. 7. 1609 Rudolfův majestát. Světla a stíny náboženské svobody, s. 103 - 104

¹³² KROFTA, Kamil. Majestát Rudolfa II., s. 23

„Majestát byl jistě velkým, i když pouze dočasným vítězstvím stavovské obce na politické rovině. Stavové zesílili svůj vliv na zákonodárství i správu státu. Jejich defensorský úřad vážně narušil soustavu královské moci, neboť možnost svolání sjezdu strany podobojí bez souhlasu panovníka vzbuzovala nebezpečí regenerace starých krajských sněmů.“¹³³

Velkou chybou nekatolické části bylo, že se nijak nepodíleli na oslabení moci radikálních katolíků. *„Vydání dokumentu, jenž zaručoval tak široce pojatou náboženskou svobodu, mělo být podepřeno přinejmenším dosažením dohody o paritním obsazování nejvyšších zemských úřadů a neutralizací politické aktivity rozhodných katolíků.“¹³⁴*

„Trvalost platnosti Majestátu nahlodávaly už dávno dopředu mocenské okolnosti vydobyté náboženské svobody nekatolíků.“¹³⁵ Protestantská moc začala velice sílit. Vládnoucí katolická dynastie však touto sílící moc nehodlala již dále tolerovat. Katolická stran však odmítala, že by byl vydán Majestát pod nátlakem donucení ze strany katolíků. *„Způsob, jímž byl Majestát vynucen, patřil k jednomu z hlavních argumentů jeho nepřijetí odpůrci a byli si jej vědomi i sami nekatolíci. Mikuláš Dačický z Heslova, který Majestát přivítal, ve svých Pamětech opatrně poznamenal, že jej vydal na zdraví svém nedostatečný císař Rudolf, žádostiv jsa pokoje. Také další šlechtic spojený s prostředím druhého města království, nejvyšší mincmistr Vilém z Vřesovic, podle zprávy zaznamenané ve druhé apologii stavů po korunovaci českého krále Ferdinanda II. tvrdil, že Majestát nemá žádné moci míti, protože se stal a jest dán z přinucení.“¹³⁶*

Nakonec ani císař Rudolf II. se nemohl zbavit pocitu prohry a pomsty. Bylo o něm známo, že skoro vždy ustoupil tomu, kdo na něj vyvíjel velký tlak. *„Ještě jedno je silně na pováženou, nezasáhne-li Bůh ve svém milosrdenství: aby ono vítězství, které připravuješ císaři projevem své oddanosti kvůli povolení (my přitom dobře víme, jak to s jeho ústupkem vypadá), kvůli povolení, jak říkám, svobodnějšího náboženského života, neskončilo nakonec ve vašem popelu a hrobech. Císař je totiž*

¹³³ JUST, Jiří. 9. 7. 1609 Rudolfův majestát. Světla a stíny náboženské svobody, s. 101

¹³⁴ Tamtéž, s. 102

¹³⁵ KUČERA, Jan P. 8. 11. 1620 Bílá Hora. O potracení starobylé slávy české, s. 19

¹³⁶ JUST, Jiří. 9. 7. 1609 Rudolfův majestát. Světla a stíny náboženské svobody, s. 102

ovládán myšlenkou msty a nestará se o slova, jak jsem nedávno napsal. Všechno jeho počínání k této pomstě směřuje, jen bude-li mít dost sil a bude-li mu přát štěstí. ¹³⁷

¹³⁷ REJCHRTOVÁ, Noemi. Karel starší ze Žerotína. Z korespondence, s. 268

4 ČESKÉ STAVOVSKÉ POVSTÁNÍ V KONTEXTU RUDOLFOVA MAJESTÁTU

4.1 Důsledky Majestátu

Společně s vydáním Majestátu se cítil Rudolf II. velmi poníženě. Toto vydání pro něj znamenalo velké ústupky pro stranu opozice. Rudolf se nemohl zbavit myšlenky na pomstu, při nichž ztrácel smysl pro politickou realitu, pokud ji vůbec ještě měl, deformovaly jeho myšlení a vehnaly ho do účelového spojení s mladým ctižádostivým Leopoldem Pasovským, který navzdory svému duchovnímu povolání oplýval touhou po vojenském dobrodružství.¹³⁸ Rudolf však stále doufal, že se mu podaří obrátit situaci v jeho prospěch. Na své příbuzenstvo se již obrátit nemohl, a proto se rozhodl vsadit na svého bratrance Leopolda Pasovského. *„Stále častěji se přitom vynořovalo jméno arciknížete Leopolda Pasovského (1586 – 1632), druhorozeného syna Karla Štýrského, který dosáhl roku 1607 na biskupství v Pasově a Štrasburku. Leopold vynikal činorodostí stejně jako ctižádostivostí, zdálo se, že i ty nejvyšší církevní posty mu nemohou stačit. Byl odchovancem jezuitů, ale za vnější fasádou duchovního správce se stále jasněji a ostřeji rýsovala touha po moci, ovšem po moci navýsost světské.“*¹³⁹

Císař Rudolf II. se začal velmi zajímat o myšlenku Leopoldova nástupnictví. Tento krok byl mířen proti bratru Matyášovi, sám Leopold by císařovi lhostejný. V dubnu roku 1610 byla císařem svolána porada knížat. Hlavním tématem tohoto setkání bylo Leopoldovo nástupnictví a především uklidnění sporů mezi Matyášem a Rudolfem. Toto narovnání sporů mělo být představeno jako revize libeňského míru. *„Matyáš předstíral, že se chce s Rudolfem dohodnout po dobrém, utápěla se v podivuhodných podrobnostech o odškodnění císaře za všechny utrpené křivdy. Ve skutečnosti však Matyáš vůbec nemínil Rudolfovi v závažných věcech ustoupit a ani v nejmenším nepomýšlel na to, že by se měl vzdát vlády v Uhrách, Rakousku a na Moravě. Nakonec mu v srpnu došla trpělivost a předložil císařovým poslům své vlastní požadavky s tím, aby císař navrženou dohodu podepsal do 10. září.“*¹⁴⁰

¹³⁸ JUST, Jiří. 9. 7. 1609 Rudolfův majestát. Světla a stíny náboženské svobody, s. 105

¹³⁹ ČECHURA, Jaroslav. České země v letech 1584 -1620, První Habsburkové na českém trůně II., s. 103

¹⁴⁰ JANÁČEK, Josef. Rudolf II. a jeho doba. Praha: Svoboda, 1987, s. 464

Rudolfovi nezbylo nic jiného, než nakonec dohodu podepsat. Až po Rudolfově podpisu tento dokument podepsal jako druhý dne 30. září i arcikníže Matyáš.¹⁴¹

„V textu dohody z 10./30. září 1610 se Matyáš zavázal, že císaře veřejně odprosí za všechny způsobené křivdy, že uzná odstoupení Rakouska, Uher a Moravy za akt zvláštní Rudolfovy minulosti, že jako držitel rakouských zemí bude respektovat své lenní povinnosti vůči císaři, že zruší všechny spolky a spojenecké svazky namířené proti císaři (toto ustanovení se mělo vztahovat i na stavovské konfederace) a že nebude vyjednávat na vlastní pěst s cizími mocnostmi, zejména s Turky.“¹⁴²

Podle této dohody se měl tedy Matyáš dostavit do Prahy a císaře odprosit. Ale nakonec i tato část byla změněna a jménem Matyášovým měli odprošení provést arciknížata Maxmilián a Ferdinand a vévoda brunšvický. Rudolf II. od tohoto aktu upustil, protože pro něj pozbyl cenu, když jej neprovedl sám Matyáš.¹⁴³

Ve sporu o náboženskou svobodu měl Leopold ještě podřadnou úlohu. Až budoucí záminka císaře je spojila do nejtěsnější blízkosti.¹⁴⁴ Císař vydal roku 1610 patent, který povoloval, aby Leopold z tohoto titulu začal sbírat vojsko, které nakonec dosáhlo počtu až deset tisíc vojáků. Rudolf II. však pravý účel tohoto shromáždění vojska zastíral a všem tvrdil, že toto vojsko je připraveno a vycvičeno pro spor v Jülich – Kleve.¹⁴⁵ Pro Rudolfa bylo těchto deset tisíc vojáků poslední, jak uskutečnit pomstu na Matyášovi. Podle plánu Leopolda měly tyto pluky zastrašit stavy rakouské a tím přimět české stavy ke kapitulaci a pokořit Matyáše.¹⁴⁶

Spor o knížectví Jülich – Kleve, nacházející se na hranici španělského Nizozemí a představující strategicky důležitou zemi jak z hlediska Habsburků, tak z hlediska jejich protivníků. Celá země se tak ocitla v protestantské sféře, jelikož Rudolf II. nestačil rozhodnout o tom, komu toho území svěří. Území obsadili na vlastní pěst Jan Zikmund Braniborský a Wolfgang Vilém Neuburský. Leopold si vyprosil, aby mohl toho knížectví dobýt zpět pro Habsburky. Jak se dalo předvídat, tak Leopoldova akce nedopadla úspěšně. Spor v Julišsku se začal postupně vyvíjet v hrozbu ve válku.¹⁴⁷

¹⁴¹ JANÁČEK, Josef. Rudolf II. a jeho doba. Praha: Svoboda, 1987, s. 464

¹⁴² Tamtéž, s. 464 - 465

¹⁴³ Tamtéž, s. 168

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 166

¹⁴⁵ ČECHURA, Jaroslav. České země v letech 1584 -1620, První Habsburkové na českém trůně II., s. 106

¹⁴⁶ JANÁČEK, Josef. Pád Rudolfa II., s. 168

¹⁴⁷ JANÁČEK, Josef. Pád Rudolfa II., s. 167

Vladař Petr Vok z Rožmberka, jehož pozornosti shromažďování vojska neušlo, neustále na tuto aktivitu upozorňoval i samotného císaře Rudolfa, o němž však vůbec netušil, že za touto aktivitou stojí i on. „*Čeští stavové zprvu nebrali tyto výstrahy příliš vážně, ale když pasovské vojsko ani v letních měsících neodtáhlo na severozápad, začali jim přikládat větší význam.*“¹⁴⁸

Čeští stavové měli zajistit vyplacení žoldu vojákům. To byla další záminka proto, aby Rudolf II. mohl využít přesunu vojska do Čech.

„*V noci z 21. na 22. prosince 1610 se zvedlo v ležení na území pasovského biskupství téměř deset tisíc žoldnérů a po přepravě přes Dunaj se začali pod velením plukovníka Vavřince Raméeho přesunout hlouběji do Horních Rakous.*“¹⁴⁹ Tento pochod přes Horní Rakousy vyvolal v Praze paniku, jelikož si všichni mysleli, že vojsko směřuje směrem do Čech. Avšak původní myšlenka této změny směru tažení byla hlavně kvůli zimnímu počasí, které vládlo na Šumavě.¹⁵⁰ Přes jižní a střední Čechy nakonec dorazila armáda do Prahy.¹⁵¹ V tomto boji vyšlo najevo, že císař Rudolf II. již od počátku tohoto tažení věděl, jaký je záměr armády.¹⁵²

Leopoldovu vojsku se podařilo ovládnout Malou Stranu a Hradčany. „*Slibný začátek tažení ještě podtrhla společná přísaha pasovského a stavovského vojska císaři Rudolfovi, ale tím se výčet Leopoldových úspěchů naplnil. Staré město odepřelo císařovu výzvu k otevření bran a vpuštění spojených oddílů, naopak neustále přijímalo skupiny scházející se zemské hotovosti, která byla svolána proti Pasovským. Na Staroměstské radnici stavové zvolili 30 direktorů ke správě veřejných věcí, neboť se zemskou vládou nebylo možné počítat, a do hry se opět vložil Matyáš, který ku Praze vyslal své vojenské sbory. S přibývajícimi dny se Leopoldův neuvážený podnik měnil v neodvratné fiasko a jemu samotnému se situace začala vymykat z rukou.*“¹⁵³ Všechny Rudolfovy plány týkající se změny poměrů v království se pro něj staly pouhým snem, jelikož počátkem března Leopold stáhl své vojsko z Prahy. „*Jeho svérázný pokus o záchranu katolictví v habsburských zemích shodně odsoudili španělský vyslanec i nuncius, kteří se k němu od počátku*

¹⁴⁸ PÁNEK, Jaroslav. Poslední Rožmberk. Životní příběh Petra Voka, s. 190

¹⁴⁹ JANÁČEK, Josef. Rudolf II. a jeho doba, s. 471

¹⁵⁰ ČECHURA, Jaroslav. České země v letech 1584 -1620, První Habsburkové na českém trůně II., s. 106

¹⁵¹ BĚLINA, Pavel a kol. Kronika českých zemí, s. 301

¹⁵² ČECHURA, Jaroslav. České země v letech 1584 -1620, První Habsburkové na českém trůně II., s. 107

¹⁵³ JUST, Jiří. 9. 7. 1609 Rudolfův majestát. Světla a stíny náboženské svobody, s. 109

stavěli velmi zdrženlivě. Rychle rozpoznali, že za dané situace mohly následky vojenské akce znamenat vážné ohrožení rekatolizace i habsburské politiky.¹⁵⁴ Vojenským sborům byl záměrně zadržován žold, a tím bylo rozpuštění vojska znemožněno, protože vojáci bez žoldu odmítali opustit území. Navíc se objevily zásobovací potíže. Pasovské pustošení bylo definitivně ukončeno v květnu 1611.¹⁵⁵

V dubnu roku 1611 se sešel na Pražském hradě generální sněm stavů zemí Koruny České. „*Stavovská reprezentace vydala prohlášení, jímž zbavila císaře Rudolfa II. vlády v Čechách, ve Slezsku, Horní a Dolní Lužici, a vymezila mu obytný trakt na Pražském hradě, kde byl internován. Zůstával i nadále císařem římským, a to doživotně.*“¹⁵⁶ Stavové opět vystoupili jako reálná a silná politická síla, se kterou bylo nutné počítat.¹⁵⁷

Rudolf II. se musel vzdát své koruny ve prospěch svého bratra Matyáše, téměř padesátiletého arciknížetem a uherského krále, který zůstával po dlouhou dobu neženatý.¹⁵⁸ Korunovace arciknížete Matyáše na českého krále se konala až o rok později. Došlo k ní v katedrále sv. Víta za velmi nezvyklých bezpečnostních opatření. Matyáš považoval za moudré ještě nějaký čas zůstat v Praze, jelikož Rudolf proti němu stále konspiroval. Snažil se znemožnit Matyášovu korunovaci, což byly jeho poslední zoufalé kroky. Na konci roku 1611 onemocněl a 20. Ledna 1612 zemřel.¹⁵⁹

4.2 Matyášovo nástupnictví na trůn

Rudolfův pád uzavřel období rekatolizačních neúspěchů, které pro vládní stranu nepředstavovaly žádné osudové nebezpečí. Po nástupu Matyáše na český trůn nedošlo k významnějším změnám v úřadech ve prospěch předáků stavovské opozice, zato se začínají množit stížnosti na porušování Majestátu. Jednalo se spíše o nedopatření různé závažnosti.¹⁶⁰

Ještě před korunovací Matyáše mu stavové předložili, jako svému budoucímu králi, hlavní požadavky formulované v těchto pěti člancích:

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 109

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 111

¹⁵⁶ ČECHURA, Jaroslav. České země v letech 1584 -1620, První Habsburkové na českém trůně II., s. 110

¹⁵⁷ JUST, Jiří. 9. 7. 1609 Rudolfův majestát. Světla a stíny náboženské svobody, s. 110

¹⁵⁸ ČECHURA, Jaroslav. České země v letech 1584 -1620, První Habsburkové na českém trůně II., s. 110

¹⁵⁹ JUST, Jiří. 9. 7. 1609 Rudolfův majestát. Světla a stíny náboženské svobody, s. 110 - 111

¹⁶⁰ JUST, Jiří. 9. 7. 1609 Rudolfův majestát. Světla a stíny náboženské svobody, s. 111

- 1) právo konat krajské sjezdy bez panovníkova povolení;
- 2) právo verbovat vojsko;
- 3) potvrzení česko – slezské konfederace;
- 4) právo uzavřít stejnou konfederaci s jinými zeměmi Koruny české;
- 5) obnovu dědičných jednot mezi Čechami a kurfirty saským, falckým a braniborským.

„Nechyběly ale ani takové články, jako „aby král stavům do 14 dnů po korunování potvrdil všechna privilegia, svobody, nadání, majestáty, porovnání se stranou pod jednou a pod obojí...“, či aby potvrdil „zasedací pořádek“ nejvyšších úředníků a dvořanů. Jak prozrazuje volební revers, Matyáš dokázal s českými stavy uzavřít jistý kompromis, jehož cena však pro ně byla značně vysoká. Na oltář tohoto smíření totiž stavové obětovali jak myšlenku defenze, tedy vlastních stavovských „ozbrojených sil“, tak možnost svolávat svobodně krajské sněmy, ba dokonce i právo uzavírání konfederací.“¹⁶¹

Matyáš po přesídlení do Vídně, předal vládu do rukou místodržitelům, což byli nejvyšší úředníci. Matyáš po roce 1612 dokázal, že jeho základní postoje zásadně nevybočují z politicko-náboženské linie habsburské dynastie a ústupky stavům, co se týče věcí náboženských, provedl jen pod tlakem politické situace, nikoliv ze sympatií ke stavovským obcím monarchie. Dvorský katolicismus, který nikdy nebyl totožný s papežskou politikou a v řadě názorů se s ní rozcházel, opět zesílil protireformační tlak a začaly se rýsovat horizonty nových konfrontací.¹⁶²

Matyáš sám vůbec po kontaktu se stavy netoužil. Po dlouhou dobu nesvolal vůbec žádný zemský sněm, avšak v roce 1614 ho k tomu donutila finanční situace. Nutně potřeboval finance na střet s Osmany a byl proto nucen požádat o povolení zemské berně. Musel však slíbit, že do roka svolán generální zemský sněm českých zemí. To splnil a v roce 1615 na pražském generálním sněmu se objevily snahy české opozice o vytvoření konfederace. Úspěšní ani nebyli stavové s povolením obnovy krajských sjezdů.¹⁶³ Stavové v Čechách schválili králi mimořádně vysokou berni na pět let dopředu, čímž se dobrovolně vzdali své největší zbraně.¹⁶⁴

¹⁶¹ ČECHURA, Jaroslav. České země v letech 1584 -1620, První Habsburkové na českém trůně II., s. 111 - 112

¹⁶² JUST, Jiří. 9. 7. 1609 Rudolfův majestát. Světla a stíny náboženské svobody, s. 111

¹⁶³ KILIÁN, Jan. 11. 12. 1617. Zboření kostela v Hrobu. Na cestě k defenestraci, Praha: Havran, 2007, s. 40

¹⁶⁴ JUST, Jiří. 9. 7. 1609 Rudolfův majestát. Světla a stíny náboženské svobody, s. 112

Od Matyášova nástupu na trůn začala probíhat cílená rekatolizace, která byla v rozporu se zněním Majestátu. „*Sbor defenzorů si tedy rozhodně nemohl stěžovat na nedostatek práce, ba naopak. Je nesporné, že záhy po nástupu krále Matyáše na trůn se začaly množit stížnosti na porušování náboženských zákonů, hlavně ze strany katolických vrchností stejně jako katolických institucí. Přitom nemůžeme přehlédnout názor stavovské opozice, dosti pevně zakotvený ještě po roce 1612, že se v těchto případech jednalo buď o nedopatření, či o jednorázové porušení všeobecné náboženské svobody.*“¹⁶⁵ V roce 1616 potvrdil císař privilegia koleje jezuitské, aby mohla s úspěchem soutěžit s univerzitou pražskou, která byla ovládána evangelíky, církevním hodnostářům svěřil správu královských statků.¹⁶⁶

Otázkou Matyášova nástupce se zabývali především ve Vídni. Na počátku roku 1617 se rozhodl jmenovat svého bratrance Ferdinanda Štýrského nástupcem a s tímto záměrem ho i adoptoval. „*Tzv. Oñateho smlouvou (nazvanou podle nového španělského vyslance Iniga Veleze de Oñateho) se dědických nároků zřekla španělská habsburská větev (nejstarší sestra císařů Rudolfa a Matyáše byla provdána za španělského krále Filipa III.) a pro pokročilé stáří také oba Matyášovi bratři, arcivévoda Maxmilián a Albrecht. A tak štýrskému arciknížeti v cestě na český trůn stál jen odpor českých stavů.*“¹⁶⁷

V Čechách si v této době stále ještě podržel právní platnost tzv. lucemburský princip, podle kterého stavové právo svobodné volby sice požívali, ale pouze v případě vymření vládnoucí dynastie. Pokud nastupoval příslušník dynastie vládnoucí, pak nastávalo jakési smíšení práva volby s právem dědičným a způsob, kterým se v takovém případě dostal nový panovník na český trůn, lze nazvat dědickou volbou. V dnešním slova smyslu se nejednalo o volbu, ale o pouhé uznání dědického nároku. Král, který byl volený touto dědickou volbou, se nazývá králem voleným, přijatým a dědičným.¹⁶⁸

4.3 Ferdinandovo nástupnictví na trůn

Ferdinand, i přes odpor některých představitelů stavovské opozice, byl 9. června roku 1617 zvolán českým králem ústy Adama Šternberka. Následovala

¹⁶⁵ ČECHURA, Jaroslav. České země v letech 1584 -1620, První Habsburkové na českém trůně II., s. 112

¹⁶⁶ KADLEC, Jaroslav. Přehled českých církevních dějin 2., s. 62

¹⁶⁷ KUČERA, Jan P. 8. 11. 1620 Bílá Hora. O potracení starobylé slávy české, s. 37

¹⁶⁸ KUČERA, Jan P. 8. 11. 1620 Bílá Hora. O potracení starobylé slávy české, s. 53

audience nejvyšších úředníků království u císaře Matyáše, kteří mu oznámili svolání Ferdinanda českým králem a předložili mu ke schválení sněmovní relací.¹⁶⁹ Ferdinand měl nastoupit na trůn hned po Matyášově smrti.¹⁷⁰

Na počest Ferdinandovi korunovace se v Praze ozývala dělostřelba. Den před svojí korunovací poslal Ferdinand českým stavům potvrzený reverz, v němž sliboval zachovávat starobylé právní a náboženské zvyklosti Království českého.¹⁷¹ Dne 8. června stavové sepsali sněmovní usnesení, kde se měli vyjádřit, zda s tímto reverzem souhlasí nebo ne. Kolem definitivní formy usnesení se nakupilo mnoho sporů. Nejradikálněji vystoupil Vilém st. z Lobkovic, jenž se ostře ohradil proti tomu, že v reverzu chybí zmínka o Rudolfově Majestátu. Mnoho dalších se k němu připojilo.¹⁷²

Pro Ferdinanda bylo potvrzení Majestátu nejen politickou záležitostí, ale i otázkou jeho bigotního katolického přesvědčení. „*Radil se proto dlouho s jezuitami a ti nakonec došli k závěru, že potvrzením Majestátu svědomí Jeho Milosti neutrpí. Ale i politické okolnosti padly na váhu. Příliš otevřený postoj vůči nekatolíkům by mohl způsobit těžkosti při Ferdinandově cestě na trůn německý. A tak Ferdinand jezuitami poslechl a s potvrzením Majestátu souhlasil.*“¹⁷³ Jezuité Ferdinanda ubezpečili, že to nutně neznamená uznání platnosti onou dokumentů, neboť privilegia byla vynucena násilím. K těmto událostem se ve svých Pamětech vrací i Vilém Slavata, který popisuje, jak kardinálovi Khleslovi radil, aby arcikníže Ferdinand před svou korunovací před svou korunovací slíbil stavům podobojí potvrdit všechna privilegia, ale stran stranám Majestátu se omluvil, neboť to z důvodu svého svědomí učinit nemůže.¹⁷⁴ Ferdinand výslovně řekl, že Majestát dodrží pouze, pokud bude muset.

Po svolání Ferdinanda českým králem došlo k dalšímu oslabení nekatolické opozice. Ten kdo v této době zastával vlivný úřad a hlasoval proti Ferdinandovi, byl své funkce následně zbaven. Například se jednalo o Jindřicha Matyáše hraběte Thurn, který byl zbaven postu karlístejnského purkrabího.¹⁷⁵

¹⁶⁹ KUČERA, Jan P. 8. 11. 1620 Bílá Hora. O potracení starobylé slávy české, s. 59

¹⁷⁰ PÁNEK, Jaroslav. Poslední Rožmberk. Životní příběh Petra Voka, s. 202

¹⁷¹ BĚLINA, Pavel a kol. Kronika českých zemí, s. 302

¹⁷² KUČERA, Jan P. 8. 11. 1620 Bílá Hora. O potracení starobylé slávy české, s. 59

¹⁷³ KUČERA, Jan P. 8. 11. 1620 Bílá Hora. O potracení starobylé slávy české, s. 59

¹⁷⁴ JUST, Jiří. 9. 7. 1609 Rudolfův majestát. Světla a stíny náboženské svobody, s. 113

¹⁷⁵ VALEŠ, Václav. Konfesní právo – průvodce studiem, s. 96

Majestát na náboženskou svobodu jakoby ani neexistoval. Přestupky proti němu tvořily od roku 1617 nedílnou součást každodenního koloritu. Skoro nikdo si však vůbec neuvědomoval nebezpečnost a složitost této situace. Změnu mohla přinést pouze a jenom demonstrace, která by dokázala rozburcovat všechny nejisté pány, rytíře a měšťany.¹⁷⁶

Akce o náboženské nesnášenlivosti vyvrcholily pravděpodobně událostmi v Hrobech a Broumově. Ty vyvolaly mnohem větší odezvu, než se očekávalo.¹⁷⁷ „*Poněkud problematickou záležitost představoval komplex komorních panství, na něž se sice litera Majestátu vztahovala, ale dikce dokumentu s následujícím Porovnáním umožňovala různý výklad., a tak nebylo zcela zřejmé, zda mezi oblasti se svobodným vyznáním náboženství náleží i církevní statky, které patřily katolickým vrchnostem. A právě k takovým patřila i dvě panství, kde došlo k nejproslulejším konfliktům – kostely v Hrobech a Broumově – považovaným za rozbušky, které podnítily vznik třicetileté války.*“¹⁷⁸

V obci Broumov se během 16. století výrazně rozšířilo Lutherovo učení. Po vydání Majestátu si zdejší měšťané do původně katolického kostela Panny Marie povolali luterského faráře. I přes opakované urgency odmítali kostel a k němu příslušný hřbitov vrátit. Obě strany si stěžovaly císaři a ten rozhodl, že poddaní se nemají protivit vrchnosti. To pro ně znamenalo, že do dvou neděl jsou povinni vykázat svého kněze. Broumovští uposlechli, ale zároveň si začali stavět kostel nový. To ovšem nemohlo zůstat bez odezvy. Broumovský opat usoudil, že Broumov je duchovním panstvím a vyvodil, že nekatolíci nemohou takový krok sami udělat. Luterští měšťané se obrátili o pomoc na defenzory a ti jim poradili, ať v této stavbě pokračují. Nejvyšší úředníci usoudili, že Broumovští opravdu nemají nárok na to stavět kostel a Matyáš tedy v srpnu roku 1611 tuto aktivitu zakázal. Broumovští se však proti tomuto zákazu odvolali. Konzistoř svolala v této otázce sjezd podobojích, který rozhodl, že tato stavba může nadále pokračovat.¹⁷⁹ Kostel v Broumově byl úředně zavřen až po porážce stavovského povstání, v roce 1676 byl zbořen.¹⁸⁰

¹⁷⁶ ČECHURA, Jaroslav. České země v letech 1584 -1620, První Habsburkové na českém trůně II., s. 119 - 120

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 122

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 120

¹⁷⁹ JUST, Jirí. 9. 7. 1609 Rudolfův majestát. Světla a stíny náboženské svobody,, s. 117

¹⁸⁰ BĚLINA, Pavel a kol. Kronika českých zemí, s. 309

4.4 České stavovské povstání

Trvající napětí mezi katolickými místodržícími a evangelickou opozicí překročilo práh únosnosti.¹⁸¹ Počátkem března byl defenzori svolán do Prahy sjezd¹⁸², jelikož nesouhlasili s průběhem událostí v Hrobu a Broumově.¹⁸³ Prakticky ničeho nedosáhli a rozklad opozice stále pokračovat. Zaslali císaři dopis, který jim obratem odpověděl již 21. května 1618. Jeho odpověď bývá často nazývána jako těžké psaní, jelikož obsah této odpovědi Matyáš zakázal plánovaný květnový sjezd a hrozil velmi přísnými tresty těm, kdo by se chtěli sněmu zúčastnit. Všem však bylo jasné, že za nitky tahá někdo jiný, protože Matyáš se takto tvrdě a nemilosrdně je ještě neukázal. Protestanté se však nenechali zastrašit a i přes zákaz svolat sjezd svolali.¹⁸⁴

Dne 23. května 1618, došlo k defenestraci na Pražském hradě.¹⁸⁵ „*Byl to sám Thurn, který se nikterak netajil myšlenkou, že stavové musí vyhodit některé nepřátele – v tomto případě místodržící - z okna. Odvážný plán se měl uskutečnit hned následujícího dne. A opravdu! 23. května se vydali stavové na Pražský hrad. O tom, co mají v plánu, věděla jen hrstka z nich.*“¹⁸⁶ Delegace, složená z radikálů, se odebrala do místodržitelské kanceláře na Pražský hrad a svrhla z jeho oken královské místodržitele Jaroslava Bořitu z Martinic a Viléma Slavatu z Chlumu a Košumberka, stejně jako sekretáře Filipa Fabricia. Všichni tři, navzdory pádu, defenestraci přežili.¹⁸⁷ Adama ze Šternberka nechali odejít, jelikož na rozdíl od Slavaty a Martince v roce 1609 podepsal narovnání mezi oběma stranami. Samozvaní kati si při ospravedlňování tohoto skutku začali ohánět listinou, kterou podepsali na sněmu v roce 1609. V této listině skutečně stálo, že: „*kdokoli by budoucně při tom společném porovnání stát nemínil anebo porušiti chtěl, aby jej z okna vyhodili.*“¹⁸⁸ Vzbouřenci veřejně prohlásili, že jejich čin není namířen proti panovníkovi, ale proti katolickým úředníkům. Správu země odňali těmto královským místodržitelům

¹⁸¹ PÁNEK, Jaroslav. Poslední Rožmberk. Životní příběh Petra Voka, s. 204

¹⁸² ČECHURA, Jaroslav. České země v letech 1584 -1620, První Habsburkové na českém trůně II., s. 122

¹⁸³ BĚLINA, Pavel a kol. Kronika českých zemí, s. 310

¹⁸⁴ ČECHURA, Jaroslav. České země v letech 1584 -1620, První Habsburkové na českém trůně II., s. 122

¹⁸⁵ PÁNEK, Jaroslav. Poslední Rožmberk. Životní příběh Petra Voka, s. 204

¹⁸⁶ ČECHURA, Jaroslav. České země v letech 1584 -1620, První Habsburkové na českém trůně II., s. 123

¹⁸⁷ BĚLINA, Pavel a kol. Kronika českých zemí, s. 310

¹⁸⁸ KUČERA, Jan P. 8. 11. 1620 Bílá Hora. O potracení starobylé slávy české, s. 63 - 64

a svěřili ji třiceti direktorům z vlastních řad v čele s Václavem Vilémem z Roupova.¹⁸⁹

„Jedním z prvních dokumentů, které direktorium schválilo, byla tzv. Druhá apologie stavův Království českého. Došlo k tomu hned 25. května 1618, což naznačuje, že text se koncipoval s předstihem. Konečnou redakci měl na starost Martin Fruwein, muž, který se vypracoval ve službách rodu Smiřických v jednoho z klíčových právníků v zemi.“¹⁹⁰ Došlo ke shromáždění vojska, jehož velením byl pověřen hrabě Thurn. Účelem tohoto vojska bylo svržení Habsburků.¹⁹¹

Direktorové počítali hlavně se zahraniční pomocí ze strany protestantské Unie, jejíž vůdcové uvažovali o vytlačení Habsburků ze střední Evropy již v souvislosti s otázkou habsburské nástupnické otázky v říši. Římskoněmecká císařská hodnost úzce souvisela s nástupnickou otázkou v Čechách, resp. s volebním kurfiřtským hlasem českého krále, který byl při volbě prioritní. Toho si bylo direktorium samozřejmě dobře vědomo a v tomto smyslu jednalo s potenciálními spojenci. Do Heidelbergu se k jednání s falckým kurfiřtem vypravil sám Václav Vilém z Roupova, k saskému dvoru do Drážďan odcestoval Linhart Colona z Felsu a do Uher, snad proto, že měl v Horních Uhrách nějaké předky, bývalý osobní lékař císaře Rudolfa, doktor Jan Jesenius.¹⁹²

Situace Habsburků se nejevila dobře. Bavorský vévoda Maxmilián jim pomoc nechtěl poskytnout. „Na stranu pražského direktoria se prakticky okamžitě postavil kalvínsky orientovaný krnovský markrabě Jan Jiří, který stál v čele opozice slezské. Zdálo se tedy, že slezští stavové dodrží česko-slezskou konfederaci, domluvenou v roce 1609.“¹⁹³ Čeští stavové tedy získali podporu ve Slezsku a Horní Lužici, avšak v čele s významným politikem a českobratrským šlechticem Karlem starším ze Žerotína se odmítli na politickém hazardu českých stavů podílet.¹⁹⁴

Zahraniční pomoc stavů byla velmi malá. Finanční podpora od nizozemských stavů přišla velmi opožděně a v daleko skromnějším měřítku než očekávali. Anglický král Jakub I. Byl velkým odpůrcem rebelií, a proto odmítl poskytnout

¹⁸⁹ BĚLINA, Pavel a kol. Kronika českých zemí, s. 310

¹⁹⁰ ČECHURA, Jaroslav. České země v letech 1584 -1620, První Habsburkové na českém trůně II., s. 126

¹⁹¹ BĚLINA, Pavel a kol. Kronika českých zemí, s. 311

¹⁹² KUČERA, Jan P. 8. 11. 1620 Bílá Hora. O potracení starobylé slávy české, s. 71

¹⁹³ KUČERA, Jan P. 8. 11. 1620 Bílá Hora. O potracení starobylé slávy české, s. 72

¹⁹⁴ BĚLINA, Pavel a kol. Kronika českých zemí, s. 310

jakoukoliv pomoci. Jediná pomoc, která se českým stavům dostala, byla od Bedřicha Falckého ve jménu savojského vévody Karla Emanuela. Počátkem září roku 1618 byla do Čech vyslána dvoutisícová armáda mužů pod velením generála Arnošta Mansfelda.¹⁹⁵

Bylo jasné, že brzy začne válka. Generálporučík stavovské vojska Jindřich Matyáš Thurn vytáhl s osmi tisíci muži k Českému Krumlovu a k Českým Budějovicím pro to aby mohl dále pokračovat do Rakouska. Jenže Českobudějovičtí odmítali otevřít brány a až do Bílé hory toho město zůstalo nedobytným. Vídeň nezahálela a vyslala do Čech sbor císařského plukovníka Henriho Duvala, hrabě de Dampierre.¹⁹⁶ V císařských službách působil od roku 1603. Počátkem července zahájil Duval tažení do Čech, kdy se dostal až k Jindřichovu Hradci, který se pokusil dobýt. V této době české země poprvé okusily hrůzy třicetileté války.¹⁹⁷ V listopadu se zmocnily jednotky Arnošta z Mansfeldu Plzně, jež zůstávala doposud věrná císaři.¹⁹⁸

„Strategickou výhodou Českých Budějovic brzy využili druhý císařský velitel Charles Buquoy de Longueval, který se po tažení přes Znojmo, Jihlavu a Čáslav uchýlil po jejich ochranu. Právě pro Buquoyovu armádu o síle asi 13 000 mužů měl srpnový brněnský sněm velký význam. Na sněmu se už prosazovala silná pročeská opozice v čele s Ladislavem Velenem ze Žerotína, bratrancem Karla staršího, skutečným moravským magnátem, vlastnícím 3 města, 5 zámků. 106 městeček a vesnic. Ale ještě neuspěla. Proti ní totiž na sněmu opět vystoupil ve prospěch moravské neutrality Karel st. ze Žerotína. Na stranu pana Karla se postavil i jeho host z Prahy a švagr Adam ml. Z Valdštejna.“¹⁹⁹

Thurn se dozvěděl o myšlence Buquoyho o tažení do Čáslavi, a proto obsadil město dříve, než sem dojeli císařští. Zdálo se, že půjde o rozhodující bitvu, ale nebylo tomu tak.

Po Matyášově úmrtí se stal novým českým králem Ferdinand II., který jako první učinil nabídku k smíru. Ta však byla odmítnuta, jelikož se Morava ke stavovskému povstání připojila. Většina katolického kněžstva byla ze země

¹⁹⁵ ČECHURA, Jaroslav. České země v letech 1584 -1620, První Habsburkové na českém trůně II., s. 127

¹⁹⁶ KUČERA, Jan P. 8. 11. 1620 Bílá Hora. O potracení starobylé slávy české, s. 75

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 75

¹⁹⁸ BĚLINA, Pavel a kol. Kronika českých zemí, s. 310

¹⁹⁹ KUČERA, Jan P. 8. 11. 1620 Bílá Hora. O potracení starobylé slávy české, s. 75 - 76

vypovězena a zbytek se povětšinou stal obětmi perzekuce. Morava poskytla protestantským povstalcům potřebnou pomoc a Thurnova armáda v červnu 1619 oblehla Vídeň. Mezitím však došlo k příjezdu kyrysníků, kteří byli věrni panovníkovi a sám Thurn musel dát rozkaz odchodu vojska z Vídně. Císařský vojevůdce Buquoy porazil 10. června oddíly Mansfeldovy a ovládl Jižní Čechy. Na stranu Habsburského povstání se přidal kníže Gabriel Bethlen, jehož vojsko se zmocnilo téměř všech habsburských držav v Uhrách. Jeho oddíly koncem listopadu dorazili k Vídni, kde se spojili s česko-falckou armádou. Tato vojska zrovna neoplývala nedostatkem sil, ale i přesto všechno se jí podařilo strašlivým způsobem zpustošit Dolní Rakousy. Je znám, že právě v této situaci došel Ferdinand II. k závěru, že je potřeba se tvrdě vypořádat se stavovskými vzbouřenci.²⁰⁰

Dne 2. března 1619 zemřel císař Matyáš.²⁰¹ Nástupcem císaře se tedy stal Ferdinand II. Při jeho korunovaci oznámil své očekávání, že bude náležitě uznán českým králem, potvrdil všechny zemské úředníky a dokonce se v reversu zavazoval nadále zachovávat veškeré zemské svobody včetně Majestátu.²⁰² Pavel Skála ze Zhoře o tom napsal následující: „*S nečným císaře Matyáše vyjitím z tohoto světa zhasla hned také a jako do studnice ta interpozicí do města Chebu položená, jakkoli stavové Království českého podobojí spolu s knížaty a stavy slezskými pilně se chystali. Nebo Ferdinand král, nechtěv míti s ní nic činiti, ani žádné zmínky o ní nikdež neučiniv, ujímal se hned mocně celého regimentu královského i všech zemí dědičným.*“²⁰³

Klíčová událost politické scény nastala v červenci roku 1619, kdy došlo ke svolání generálního sněmu zemí Koruny české. Poprvé došlo k jednání od 23. července do 3. srpna. Jeho cílem bylo přetvoření manifestace do podoby konfederace. Dne 31. července 1619 došlo na generálním sněmu ke schválení tzv. České konfederace²⁰⁴, kterou vyvrcholilo toto povstání. Její autoři čerpali z cizích i domácích pramenů, použili také zemská zřízení a hlavně jejich novelizace. Ideovým základem se stala stavovská Apologie, Rudolfův Majestát, Porovnání, ale i například mírový projekt Jiřího z Poděbrad a manifesty z dob husitství. Nechali se také

²⁰⁰ BĚLINA, Pavel a kol. Kronika českých zemí, s. 311

²⁰¹ KUČERA, Jan P. 8. 11. 1620 Bílá Hora. O potracení starobylé slávy české, s. 93

²⁰² Tamtéž, s. 95

²⁰³ KUČERA, Jan P. 8. 11. 1620 Bílá Hora. O potracení starobylé slávy české, s. 93

²⁰⁴ ČECHURA, Jaroslav. České země v letech 1584 -1620, První Habsburkové na českém trůně II., s. 136

inspirovat zahraničními dokumenty, jako jsou Varšavská konfederace a Utrechtská unie.²⁰⁵

Konfederace nebo jinými slovy šlo o: „Magnu chartu stavovského evangelického hnutí.“ Hlavním cílem bylo vyrovnání se stavem, že součást Koruny tvořily i vedlejší země, které často neměly stejná práva jako Čechy. Konfederace však činila velký krok vpřed, jelikož se jednalo o otevřenou federaci, kde si země byly navzájem rovny. Spojovala je hlavně osoba panovníka a instituce. Panovník měl být volen a jeho pravomoci neměly být moc omezené.²⁰⁶

Ústava Konfederace spojených provincií byla pro tuto sto článkovou smlouvu vzorem. Česká dvorská kancelář se stala jen pomocným orgánem krále. Stejně jako nejvyšší kancléř neměl být nic víc než královský tajemník. Každá konfедераční moc však měla samostatnou moc zákonodárnou i finance.²⁰⁷

Prvních 15 článků se zabývalo především náboženskými poměry, kdy základní rámec tvořil Majestát. Katolíci se měli zavázat, že budou uznávat ustanovení Majestátu a jezuité měli opustit všechny země. V článku 16 a 17 byl přesně stanovený výčet úřadů, v nichž mohli být zaměstnání pouze osoby evangelického vyznání. Články 18 – 28 se zabývaly reformou městské správy a úpravou volby krále. Královská přísaha se týkala výlučně jenom samotného krále, nikoliv dědice a za života vládnoucího nemělo dojít ke korunovaci jeho nástupce. Král měl být volen generálním sněmem stavů českých, moravských, hornoslezských, dolnoslezských, hornolužických a dolnolužických. Avšak stavové si určitá privilegia pro sebe nechali, jak přímo stanoví článek 28: *„Jakož pánům stavům českých, když by volení nového krále přišlo, to právo, aby jiné země k tomu povolati mohli, puštěno je, tak také mají potom při společném shromáždění všech zemí proponovat a při tom každého času tu moc mít, za tím páni moravští druhý hlas, páni stavové a knížata slezská třetí, hořejší Lužičané čtvrtý, dolejší Lužičané pátý a páni stavové čeští šestý a tak votum conclusivum, hlas zavírající.“* Články následující stanovily povinnosti krále. Nejvíce vynikal článek, který zakazoval králi založit dynastii. Článek 45 zaručoval ochranu katolíku před nepřáteli a následující články této Konfederace následovaly články o obraně, rovnosti zemí, povinnosti defenzorů.

²⁰⁵ JÁNOŠÍKOVÁ, Petra, KNOLL, Vilém, RUNDOVÁ, Alena. Mezníky českých právních dějin. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005, s. 96

²⁰⁶ ČECHURA, Jaroslav. České země v letech 1584 -1620, První Habsburkové na českém trůně II., s. 136

²⁰⁷ KUČERA, Jan P. 8. 11. 1620 Bílá Hora. O potracení starobylé slávy české, s. 107

A nakonec články 69 – 100 upravovaly vzájemné povinnosti sjednocených zemí v případě pomoci.²⁰⁸

V této ústavě najdeme jasně zakotvenou prioritní moc evangelických stavů před mocí panovníka. Stavům bylo dáno právo povstat panovníkovi, v případě že by jednal protiústavně. V takovém případě by to stavům zaručovalo beztrestnost.²⁰⁹

Účelem otevřeného sdružení zemí Koruny české byla možnost, která byla dána ostatním zemím, aby se mohly připojit, pokud projeví zájem. Všechny tyto sjednocené země měly rovnocenné postavení. Problémem zůstávala otázka vystoupení z tohoto sdružení. Ostatní země měly totiž právo zabránit kterékoliv jiné zemi ve vystoupení z konfederace, a to i za použití násilí.²¹⁰

Představy tehdejších politiků směřovaly mnohem dále. Jejich cílem bylo uzavřít evropskou konfederaci. Uvažovalo se zejména o uzavření konfederace s Nizozemím, Dánskem, Švédskem, Anglií, Švýcarskem, Pruskem, Litvou, Benátkami a hanzovními městy.²¹¹

Vědomí vlastní neschopnosti řešit krizi stavovského odboje, jež tak kontrastovat se slavnostním tónem i převratným charakterem vyhlášení stavovské konfederace, podnítilo stavovské předáky k bezprostřední úvaze o zbavení Ferdinanda II. české koruny a zvolení vzdorokrále ne generál Bedřicha, jelikož byl ochoten splnit veškeré požadavky.²¹²

Města zastávala k této situaci velice odmítavý postoj. Stavové odmítali obětovat část ze svých a pohodlí a šlechta se neustále snažila svalit co největší břímě válečným bojů na města.²¹³ Stavové další kroky neměli vůbec připravené a spoléhali se na dočasnou improvizaci. Ke všem zásadním rozhodnutím nedokázali využít daného momentu a k velmi zásadním politickým rozhodnutím špli velice dlouho. Jenom 150 dnů jim trvalo, než z českého trůnu sesadili Ferdinanda.²¹⁴

Pavel Skála ze Zhoře nazval stavy jako nezřízené lakomce, kteří: „*svému válečnému lidu včas a pořádně platit zanedbávali a tou měrou ani žádné kázně řádu*

²⁰⁸ ČECHURA, Jaroslav. České země v letech 1584 -1620, První Habsburkové na českém trůně II., s. 137

²⁰⁹ JÁNOŠÍKOVÁ, Petra, KNOLL, Vilém, RUNDOVÁ, Alena. Mezníky českých právních dějin, s. 97 - 98

²¹⁰ Tamtéž, s. 97

²¹¹ Tamtéž, s. 101 - 102

²¹² BĚLINA, Pavel a kol. Kronika českých zemí, s. 311

²¹³ KUČERA, Jan P. 8. 11. 1620 Bílá Hora. O potracení starobylé slávy české, s. 94

²¹⁴ ČECHURA, Jaroslav. České země v letech 1584 -1620, První Habsburkové na českém trůně II., s. 131

*v témž lidu svém nařizovati a zachovati nemohli. Neboť mnohý pán a obyvatel království, kterémuž se z jeho statků a pozemských důchodů do 20 000 kop (grošů), rok k roku rovnaje, scházelo, že se opovážil ku potřebě zemské a vlasti své v té válce zavázati, že do roka poskytne pomoc toliko 300 kop. Jiný, když na něm byla žádána půjčka tutéž věc 2000 kop, že povolil 200 kop a ostatní podobně dosti málem hleděli svou vlast podporovati. Ačkoli potom po dobytí Prahy a vydrancování jejich domů tento naříkal, že mu bylo tolik tisíc na hotové sumě a klenotech rozebráno, jiný za tolik, a někteří pak že musili všechno všudy jmění své, kteréž za mnohokrát sto tisíc stálo, opustiti a utrouce ruce od nich odjeti. A tak že se potom vyhledalo, že stavové Království českého za půl třetího léta, co ta válka trvala, na všelijaké potřeby válečné ani půl třetího milionu peněz nevynaložili... Neméně, že byli hrubě vinni tou nešťastnou bitvou (na Bílé hoře) někteří z předních nejvyšších lidí lakomí a zisk vlastní přílišně vyhledávající, a to proto, že své rejtarstvo náležitými zbraněmi neopatřili, sami pak mezi sebou jedni druhým záviděli, totiž jak se dokládá, že hrabě z Thurnu nepřál nic dobrého hraběti z Mansfeldu a hraběti z Hollachu (Hohenlohe), zase že Mansfeld nenáležitě dychtil po úřadu nejvyššího polního maršálství a nechtěl ho dopřáti jinému.*²¹⁵

Bedřich Falcký byl v červnu 1620 na schůzce v Ulmu zbaven předsednictví protestantské Unie. Jeho přemýšlení o vojenské koalici s Osmany se mu definitivně uzavřela cesta k beztak nevalné anglické pomoci. Nizozemí a protestantská Unie měly spoustu práce s přípravou obrany proti Španělsku a vyhlásili neutralitu vůči katolické Lize. Koncem srpna roku 1620 byl Gabriel Bethlen uherským sněmem v Banské Bystrici zvolen uherským králem místo sesazeného Ferdinanda II. Bethlen byl velmi nespolehlivým spojencem a dosti neoblíbeným. Jeho vojáci byli velmi proslulí svou krutostí, kterou předvedli jak v Dolních Rakousích, tak i v Čechách. Císař Ferdinand dosáhl uzavření spojení s bavorským vévodou Maxmiliánem I. a jím organizovanou katolickou Ligou. Tím dosáhl velkého zájmu ve svůj prospěch. K Lize se také připojil saský kurfiřt Jan Jiří, kterému císař poskytl Dolní a Horní Lužici jako zástavu za válečný dluh. Katolická vojska se zmocnila mnoha měst

²¹⁵ BĚLINA, Pavel a kol. Kronika českých zemí, s. 313

a některá města, jako je třeba Písek, úplně vypálila. Mansfeldova posádka v Plzni uzavřela příměří a armáda Bedřicha Falckého zůstávala bojeschopnou, ale nakonec byla nucena se stáhnout zpět k Praze.²¹⁶

Armáda Bedřicha Falckého počítala s tím, že se v české metropoli utáboří až do konce zimy na bělohorské pláni západně od Prahy. „*Zde přečkala sychravou noc ze 7. na 8. listopadu bez střechy nad hlavou, jídla, topiva a ženijního náčiní. Nedostalo se jí ani duchovní útěchy od protestantských kněží a o dlužném žoldu si mohla nechat jen zdát.*“ Nakonec 8. listopadu oddíly císařských vojsk zaútočili na stavovskou armádu na Bílé hoře.²¹⁷ Počátek bitvy, ke kterému došlo okolo půl dvanácté, se nevyvíjel pro katolické a protičeské velitele nijak povzbudivě.²¹⁸

Byla to velmi ostudná porážka. Korunu celé události nasadil Bedřich Falcký, který se pokusil nabídnout mír Maxmiliánovi bavorskému, když neuspěl, rozhodl se opustit s celým svým dvorem Prahu ráno dne 9. listopadu.²¹⁹

Dne 12. listopadu došlo ke kapitulaci všech tří českých stavů. Stavové veřejně přiznali vinu za rebelii. Maxmiliánův kancléř přijal jejich projev lítosti, a žádal po nich, aby se zřekli všech uzavřených konfederací a složili do rukou Maxmiliána prozatímní hold²²⁰ a zavázali se k poslušnosti Ferdinandovi II., králi českému. O dva dny později vévoda Maxmilián opustil Prahu se svými vojsky a tím pro Prahu ohavná rebelie skončila.²²¹

²¹⁶ BĚLINA, Pavel a kol. Kronika českých zemí, s. 312

²¹⁷ Tamtéž, s. 313

²¹⁸ ČECHURA, Jaroslav. České země v letech 1584 -1620, První Habsburkové na českém trůně II., s. 190

²¹⁹ BĚLINA, Pavel a kol. Kronika českých zemí, s. 313

²²⁰ ČECHURA, Jaroslav. České země v letech 1584 -1620, První Habsburkové na českém trůně II., s. 196 – 197

²²¹ KUČERA, Jan P. 8. 11. 1620 Bílá Hora. O potracení starobylé slávy české, s. 165

5 BĚLOHORSKÁ PORÁŽKA A JEJÍ DOPADY NA POLITICKO-NÁBOŽENSKÝ ŽIVOT

5.1 Následky stavovského povstání

Bedřich Falcký nebyl jediný, kdo po prohrané bitvě uprchl. Spolu s ním se jednalo i o nejvyšší představitele stavovského odboje, jako je Ladislav Velen ze Žerotína.²²² S odstupem asi 15 let Pavel Skála ze Zhoře charakterizoval tuto situaci takto: „*Větší díl lidí rozumných shodoval se na tom, že týž pan král neměl jest k tomu žádné podstatné a důležité příčiny, pro kterouž by z rezidencí své a z měst pražských dokonce se hnout a ze země odjet, nýbrž že jest měl k tomu prostředků jespě dost, aby lid ten rozražený zase shledal a třeba příští noc s radou svých generálů z města na nepřítel zнову udeřil, jak staří Čechové nejednou v takových přiběžích a s svou pochvalou velikou dokazovali... k tomu měl v cajkhauzu (= zbrojnici) děl i munice dostatek i proviant a peněz k potřebě. Tím odjezdem... hlavní město a rezidenci až i korunu českou jemu svěřenou a tolika tisíců lidu nevinného tak lehce opustil a na ně se proti slibu a přísaze své dokonce zapomněl... A takový odjezd jeho, nechť se byl dál v kterékoli město bezpečnější, podobal se dokonalému koruny české zhoštění.*“²²³

Ladislav Velen ze Žerotína se usídlil ve Slezsku a začal velmi intenzivně podporovat krnovského markraběte Jana Jiřího. V této válce, v čele osmitisícové armády, bojovala i řada českých a moravských emigrantů, se podařilo Ladislavovi proniknout až na Moravu, která byla vedena Karlem starším ze Žerotína, a která kapitulovala asi měsíc po bitvě na Bílé hoře.²²⁴ Jan Jiří se zmocnil až Nového Jičína, jehož katolická posádka naverbovaná za peníze španělské v Itálii byla téměř celá pobita. Zanedlouho se zmocnil i Vsetína, Lukova, Holešova, Lipníku nad Bečvou a jiných měst. Jan Jiří však v lednu 1622 vydal rozkaz k vyklizení Moravy, jelikož nastaly velké potíže se zásobováním a hlavně císařští proti němu soustředili přes 10 tisíc mužů. Velmi se také zhoršilo postavení stavovských rebelů, kdy v průběhu roku 1621 jich hodně kapitulovalo. Na podzim tohoto roku se bavorská vojska zmocnila

²²² KUČERA, Jan P. 8. 11. 1620 Bílá Hora. O potracení starobylé slávy české, s. 166

²²³ ČECHURA, Jaroslav. České země v letech 1584 -1620, První Habsburkové na českém trůně II., s. 202

²²⁴ KUČERA, Jan P. 8. 11. 1620 Bílá Hora. O potracení starobylé slávy české, s. 166

Horní Falce. Tato oblast se zařazovala mezi poslední pojitko Českých zemí s porýnskými državami zimního krále Bedřicha.²²⁵

Jednou z dalších ran byl postup saského kurfiřta Jana Jiřího. Ten roku 1620 obsadil jak Horní, tak Dolní Lužici. To byl začátek konce pro Lužice. Zároveň dokázal ovládnout slezsko-slovenské pomezí.²²⁶

Slezsko se však 28. února 1621 podrobilo císaři Ferdinandovi II. proti záruce o zachování všech stavovských a náboženských svobod. Bylo naprosto jasné, že stavové nechtějí připustit perzekuci lužických a slezských stavů, a to ani pro jejich účast v odboji.²²⁷

Dne 13. června 1621 podepsali prominentní účastníci stavovského povstání revers. Žádali o odpuštění císaře za činy, které spáchali. Avšak vzpoura proti panovníkovi byla všeobecně považována za hrdelní zločin, a proto se Ferdinand II. se souhlasem dvora rozhodl, že rebeli exemplárně potrestá. Přes 30 účastníků stavovského povstání uteklo a jejich jména byla jako výstraha přibita na šibenici. Mimořádný soud vynesl 33 rozsudků, z nichž 27 bylo později vykonáno, zatímco na Moravě z 20 rozsudků nebyl vykonán ani jeden. Tyto nejvyšší tresty byly nakonec vykonány dne 21. června 1621 na Staroměstském náměstí v Praze na třech členech panského stavu, sedmi členech stavu rytířského a čtrnácti měšťanech včetně erbovních.²²⁸ Mezi popravenými byl i jeden katolík, jehož trest byl za to, že jako hejtman Pražského hradu nebyl schopen zabránit defenestraci a později přijal místo na zemském soudě od Bedřicha Falckého.²²⁹ Hlavy těchto sřatých byly pro výstrahu zavěšeny v koších na Staroměstské mostecké věži. Záměr Ferdinanda II. o zastrášení odpůrců mu vyšel na sto procent, ale spousta osob tuto exekuci velmi nahlas kritizovalo.²³⁰

5.2 Zrušení Majestátu

Rudolfův Majestát byl po roce 1620 přemístěn Maxmiliánem Bavorským do města Vídně, kde byl i zrušen, jelikož krátce po bělohorském vítězství se ho vítězové chtěli zmocnit. V této době nebylo potřeba vystavit novou listinu, která by

²²⁵ BĚLINA, Pavel a kol. Kronika českých zemí, s. 314

²²⁶ ČECHURA, Jaroslav. České země v letech 1584 -1620, První Habsburkové na českém trůně II., s. 206 - 207

²²⁷ BĚLINA, Pavel a kol. Kronika českých zemí, s. 314

²²⁸ Tamtéž, s. 314

²²⁹ VALEŠ, Václav. Konfesní právo – průvodce studiem, s. 98

²³⁰ BĚLINA, Pavel a kol. Kronika českých zemí, s. 314

Majestát negovala, stačilo pouze listinu rozstříhat. Byl to Ferdinand II., který se tohoto úkolu zhostil.²³¹ K jeho zrušení však došlo výslovně až v roce 1627.²³²

Po bělohorské porážce neměl skoro nikdy, ani Ferdinand II., jasnou odpověď na otázku, jak v Českých zemích vyřešit náboženské poměry. „*První úvahy z konce roku 1620 a z roku následujícího považovaly za nutné zajistit katolické církvi dominantní postavení, ale v podstatě ještě počítaly se zachováním plurality vyznání. Myšlenka úplné rekatolizace obyvatelstva Českých zemí však u panovníka i jeho okolí záhy převážila.*“ Hlavním cílem těchto likvidačních nekatolických konfesí bylo odstranění třetí plochy mezi českými stavby a habsburskými panovníky.²³³ Dne 22. Listopadu 1620 se do Prahy vrátili jezuité a byli úředně do Klementina uvedeni koncem listopadu.²³⁴

„*V závěru roku 1621 vydal císařský místodržící Karel z Lichtenštejna, pověřený správou Čech, mandát o vyhoštění všech duchovních České konfese. Stalo se tak v návaznosti na vypovězení bratrských a kalvinistických kazatelů, k němuž došlo již na začátku roku... vypovězení znamenalo ukončení činnosti dolní konzistoře. S ohledem na císařského spojence saského kurfiřta Jana Jiřího bylo až do roku 1622 tolerováno působení německých luteránských pastorů při pražských kostelích sv. Salvátora a Nejsvětější Trojice. Aby byla rekatolizace co nejvíce usnadněna, počítal Karel z Lichtenštejna s obnovením roku 1609 zaniklého staroutrakvismu, lišícího se od katolictví pouze přijímáním podobojí na základě papežského povolení z roku 1564. Nekatolickým kněžím byla nabídnuta možnost působit nadále v duchovní správě, pokud se podřídí pražskému arcibiskupovi a zbaví se svých manželék. Akce však ztroskotala na malém zájmu. Proto Řím o Vánocích roku 1621 svůj souhlas s podáváním podobojí vzal zpět.*“²³⁵

Staroměstští jezuité převzali v listopadu roku 1622 univerzitu a krátce před tím byli z Moravy vypovězeni novokřtělci.²³⁶

Ferdinand II. zakázal patentem ze dne 29. dubna 1624 činnost všech nekatolických církví a jejich členům nakázal přijmout katolicismus. K tomu právnímu předpisu bylo vyhotoveno prováděcí nařízení, jímž se nekatolíkům

²³¹ ČORNEJOVÁ, Ivana. Továřstvo Ježíšovo. Jezuité v Čechách, s. 101 - 102

²³² VALEŠ, Václav. Konfesní právo – průvodce studiem, s. 98

²³³ BĚLINA, Pavel a kol. Kronika českých zemí, s. 318

²³⁴ ČORNEJOVÁ, Ivana. Továřstvo Ježíšovo. Jezuité v Čechách, s. 92

²³⁵ VALEŠ, Václav. Konfesní právo – průvodce studiem, s. 99

²³⁶ BĚLINA, Pavel a kol. Kronika českých zemí, s. 318

nepřiznávalo právo vlastnit nemovitosti, pořizovat závěti, vylučovalo se právo na křesťanský pohřeb.²³⁷

Dne 15. května 1627 Čechy obdržely nový zemský zákoník tzv. Obnovené zřízení zemské. Bylo přijato bez schválení zemských sněmem, tedy z neomezené panovnické moci, která znamenala absolutistické moci. Král ovládal nejvyšší panovnickou moc výkonnou, zákonodárnou i soudní. Zemské sněmy mohli jednat pouze o návrzích, které jim přímo sám panovník svěřil, jednalo se hlavně o otázky týkající se vybírání berně. Katolické vyznání se stalo pouze jediným povoleným vyznáním a židovské jediným trpěným. V červnu bylo vydáno toto Obnovené zřízení zemské i pro Moravu. Tyto předpisy platili až do roku 1848.²³⁸

Císař vydal patent dne 31. července roku 1627, kterým se nařizovalo nekatolické šlechtě do půl roku přestoupit k římskokatolickému vyznání. Ti, kteří se chtěli svou dosavadní víru ponechat, museli do šesti měsíců prodat své statky a opustit zemi. Pro Moravu byl vydán obdobný patent, který se stal platným dne 9. března 1628. Jednalo se o první vlnu rekatolizace v rámci českých zemí.²³⁹ V souvislosti s vydáním těchto patentů došlo v emigračních vlnách k odchodu asi kolem 30 až 35 tisíců obyvatel.²⁴⁰

Cizí katolické rody se staly velkými oporami Habsburků v období rekatolizace. Ferdinand II. začal tyto rody uvádět do prázdnícího se království. Mezi nejvýznamnější patřili Lichtenštejnové a Schwarzenberkové.²⁴¹ Jednalo se o největší problém pobělohorského vývoje, jelikož došlo ke ztrátě významných osobností z řad šlechty a měšťanstva a domácí společnost byla nucena se podřít výhradně katolické víře.²⁴²

²³⁷ VALEŠ, Václav. *Konfesní právo – průvodce studiem*, s. 100

²³⁸ BĚLINA, Pavel a kol. *Kronika českých zemí*, s. 317

²³⁹ Tamtéž, s. 318

²⁴⁰ ČORNEJOVÁ, Ivana. *Tovaryšstvo Ježíšovo. Jezuité v Čechách*, s. 96

²⁴¹ PÁNEK, Jaroslav. *Poslední Rožmberk. Životní příběh Petra Voka*, s. 204

²⁴² ČORNEJOVÁ, Ivana. *Tovaryšstvo Ježíšovo. Jezuité v Čechách*, s. 96 - 97

6 ZÁVĚR

Dokument na náboženskou svobodu neboli Rudolfův Majestát byl na svou dobu velice převratným dílem. Zemím Koruny české se dostalo náboženské svobody, která však zapříčinila mnoho revolucí. V okolních evropských zemích platila zásada, kdy na panovníkově území byli všichni povinni vyznávat takovou víru, jako sám vladař. Tato zásada se také nazývala „cuius regio, eius religio“. Naproti tomu Majestát dal všem právo na volbu své víry, nejen vrchnosti, ale i svým poddaným. Dlouhodobé boje za svobodu vyznání, které vyvrcholily vydáním Majestátu, se táhly již od začátku 15. století. Pro české nekatolické stavy znamenalo vydání dokumentu vyvrcholení jejich snahy. Nekatoličtí stavové zde zápasili hlavně o svá práva s panovníky, jelikož všichni byli katolíci. Jak rakouští, tak španělští Habsburkové patřili k tradičním katolickým rodům. Je docela zajímavé, že šlechta dosazovala do čela zemí pouze katolické vládce, i když ne vždy musela.

Je velmi důležité říci, že stavové si vymohli vydání Majestát tím, že vytvářeli na Rudolfa velký tlak, ten byl ještě k tomu dost psychicky labilní. V průběhu své vlády se spíše zabýval uměním a vzděláním než vladařskými povinnostmi. Kvůli jeho melancholickým záchvatům se často rozhodoval velmi impulzivně a nepředvídatelně, nechal sebou dost manipulovat. Nebyl schopen vůbec pochopit handrkování mezi katolíky a protestanty. On sám sebe považoval za křesťana a ne za člena této či oné církve. Dalo by se říci, že Majestát potvrdil jen proto, aby přestaly neustálé rozepře mezi katolickými úředníky a protestantskou opozicí. Avšak mohlo se jednat i o jeho osobní vzdor, jelikož na smrtelné loži odmítl poslední pomazání stejně jako jeho otec Maxmilián II., i když byl katolickým panovníkem. Tím mohl dát katolické církvi jasně najevo, co si o ní doopravdy myslí. Zároveň se mohlo jednat i o vzdor proti jeho rodině, která začala velmi prosazovat jeho bratra Matyáše. To, že podlehl stavům a učinil takovýto ústupek, ho neustále vedlo k touze po pomstě, které zcela podlehl. Nakonec ho tato touha úplně zahubila, jelikož pozváním cizích armád do vlastní země proti sobě poštvál i osoby, které stáli po té doby po jeho boku.

I když byl Majestát velmi převratným dokumentem na svou dobu, měl i několik stinných stran. Oplýval nejasnými formulacemi. Jednalo se zejména o právo výstavby sakrálních staveb na statcích, které patřily katolické církvi. Tím Majestát spíše vnášel do vzniklé situace zmatek, který měl za následky mnoho revolucí. Katolická církev se nechtěla vzdát toho posledního, co jí zbylo, jelikož

ani Porovnání, doplňující dokument Majestátu, neřešilo otázku týkající se církevních staveb. Tím vznikly dva odlišné výklady. Podle toho protestantského šlo o statky, které patřily králi, a tudíž bylo evangelíkům umožněno zakládat na nich školy a kostely. Tento názor však katolická strana odmítla uznat.

Problémy mezi katolickou a protestantskou stranou stále trvaly. Po vydání Majestátu se k sobě odmítaly chovat vstřícně. V ustanovení Majestátu byla zakotvena jak náboženská tolerance, tak i požadavek o vzájemné toleranci. Realita byla bohužel jiná. Hlavním cílem protestantů bylo co nejvíce potlačit katolickou moc. Byla jim odebrána univerzita a jezuité byli z Čech vyhnáni. Avšak katolická strana si to nenechala líbit a využila své nadřazenosti na poli královského dvora, kde vyvinula mimořádnou aktivitu a snažila se vrátit věci do původního pořádku. Katolíci zastávali nejvyšší posty v zemských úřadech, což vyvolalo u protestantů domněnku, že se katolíci řídí podle svého svědomí a ne podle vůle krále. Všechno napětí a neustálé boje vedly k defenestraci královských místodržících a především k ozbrojenému stavovskému povstání.

Nevýhodou nekatolických stavů bylo, že od začátku boje trpěli nejednotností. Byla dána především rozdílností jednotlivých vyznání. Šlo o míšení nekatolické církve a německými reformačními proudy. Naproti tomu katolická strana byla velmi jednotná a měla velkou oporu v tradičním pojetí a v institucích. Všechny rozpory, chamtivost, neustálé hledání konsensu předurčila nekatolíky k neúspěchu. V roce 1620 došlo k porážce nekatolíků na Bílé hoře. Vítězství bylo využito pro razantní rekatolizaci. Protestanti byli zcela potlačeni. Všechna provolena, která byla stavům přislíbena byla vzata zpět a z České země se stala absolutistická monarchie.

Náboženské svobody se Češi dočkali až za vlády císaře Josefa II. V roce 1781 tento panovník vydal tzv. Toleranční patent, který rušil všechna omezení, která postihovala protestanty.

Resumé

Le document sur la liberté de religion ou de Rudolph Majesté était un travail très révolutionnaire. Les pays tchèques ont reçu la liberté religieuse, qui, cependant, a provoqué de nombreuses révolutions. Dans les pays européens voisins ils ont appliqué le principe, alors que dans le territoire du roi ont tous été obligés de professer la foi, comme régent. Ce principe est aussi appelé «cuius regio, eius religio». En revanche, le Majesté a donné à chacun le droit de choisir leur foi, pas seulement la noblesse, mais aussi à ses sujets. Lutte à long terme pour la liberté de religion, qui a abouti à la libération Majesté, s'étendait de la début du 15ème siècle. Pour tchèques non-catholiques états d'un document destiné l'aboutissement de leurs efforts. Le non-catholique statut ici principalement lutté pour leurs droits avec les dirigeants, car ils étaient tous catholiques. Comme les Habsbourg autrichiens et espagnols, les familles catholiques traditionnelles. Il est assez intéressant que la noblesse a été voté de mener seul pays souverain catholique, mais pas toujours eu.

Il est très important de dire que l'État ne peut pas émettre Majesté extorqué par la création d'une forte pression sur Rudolf, qui était encore assez instable mentalement. Pendant son règne, il était intéressé plutôt à l'art et à l'éducation que les obligations de gouvernement. À cause de ses accès de mélancolie, il était souvent décidé très impulsive et imprévisible, et ça lui laissant assez de manipuler. Il était incapable de jamais comprendre les querelles entre catholiques et protestants. Il se considérait comme un chrétien et non un membre de telle ou telle église. On pourrait dire que il avait confirmé ce document juste pour arrêter le conflit constant entre responsables de l'opposition catholique et protestante. Cela pourrait donner à l'Église catholique a clairement ce qu'il pense vraiment à ce sujet. Dans le même temps, il peut également défiance envers sa famille, qui a commencé protégé son frère Matthias. Enfin, il a tué tout à fait ce désir en invitant les armées étrangères dans leur propre pays les uns contre les autres et de rallier ceux qui étaient présents ce moment-là à ses côtés.

Bien que le document était très révolutionnaire pour l'époque, avait quelques côtés ombragés. Il y avait quelques formulations vagues. Il s'agit principalement de la construction d'édifices religieux à droite sur la ferme, qui appartenait à l'Église catholique. L'Église catholique n'a pas voulu renoncer à la dernière, elle avait laissé, comme ni comparaison, Majesté document supplémentaire, n'a pas abordé la

question des bâtiments de l'église. Cela a créé deux interprétations différentes. En conséquence, ce sont les biens qui appartenaient à protestantes du roi, et les protestants ont ainsi permis de créer des écoles et des églises. Ce point de vue, cependant, le parti catholique a refusé de reconnaître.

Les problèmes entre le côté catholique et protestante durait encore. Après la sortie de Majesté elle-même a refusé de se comporter gentiment. La disposition a été inscrite dans Majesté comme la tolérance religieuse, et le désir de tolérance mutuelle. Malheureusement, la réalité est tout autre. L'objectif principal de protestants autant que possible de supprimer le pouvoir catholique. Ils ont été enlevés de l' Université et les Jésuites doivainet sortir de Bohême. Cependant, le Parti catholique comme lui et ne pas lui permettre d'utiliser sa supériorité dans le domaine de la cour royale, où il a développé une activité extraordinaire et d'essayer de remettre les choses à l'ordre initial. Catholiques occupé les plus hauts postes dans les bureaux provinciaux, qui ont conduit à la croyance protestante que les catholiques sont guidés par leur conscience et non selon la volonté du roi. Tous les combats de tension constante et conduit à la défenestration des gouverneurs royaux et surtout une insurrection armée.

L'inconvénient de la non-catholique déclare quo dès le début de la lutte ils n'ont pas été uni. Est principalement due à des différences de religion. C'était un mélange de non-catholiques des églises et des courants réformistes allemands. En revanche, le parti catholique a été très régulier et a eu un grand soutien dans le sens traditionnel du terme, et les institutions. Toutes les contradictions, la cupidité, la recherche constante du consensus des non-catholiques vouées à l'échec. En 1620, les non-catholiques ont été abattus à la Montagne Blanche. La victoire a été utilisé pour recatholisation pénétration. Les protestants ont été totalement supprimés. Tous les numéros composés, qui était promis états a été retiré des terres tchèques devinrent une monarchie absolue.

Pour la liberté religieuse, les Tchèques ont dû attendre jusqu'à ce que le règne de l'empereur Joseph II. En 1781, le roi a publié l'édit de tolérance, qui a aboli toutes les restrictions qui s'appliquaient aux protestants.

Použité prameny

Literatura:

- BĚLINA, Pavel a kol. Kronika českých zemí. Praha: Fortuna Print, 1999. ISBN 978-80-7321-651-1
- ČECHURA, Jaroslav. České země v letech 1526 - 1583, První Habsburkové na českém trůně I. Praha: Libri, 2008. ISBN 978-80-7277-385-5
- ČECHURA, Jaroslav. České země v letech 1584 - 1620, První Habsburkové na českém trůně II. Praha: Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-388-6
- ČORNEJ, Petr a kol. Dějiny zemí Koruny české I. Praha: Paseka, 1993. ISBN 80-85192-59-4
- ČORNEJOVÁ, Ivana. Tovaryšstvo Ježíšovo. Jezuité v Čechách. Praha: Mladá fronta, 1995. ISBN 80-204-0471-6
- EVANS, Robert J. W. Rudolf II. a jeho svět. Praha: Mladá fronta, 1997. ISBN 80-204-0590-9
- HAMANN, Brigitte. Habsburkové, životopisná encyklopedie. Praha: Brána, 1996. ISBN 80-7176-415-9; 80-85946-19-X
- JANÁČEK, Josef. Pád Rudolfa II. Praha: Brána, 1995. ISBN 80-85946-13-0
- JANÁČEK, Josef. Rudolf II. a jeho doba. Praha: Svoboda, 1987.
- JÁNOŠÍKOVÁ, Petra, KNOLL, Vilém, RUNDOVÁ, Alena. Mezníky českých právních dějin. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005. ISBN LK2583
- JUST, Jiří. 9. 7. 1609 Rudolfův majestát. Světla a stíny náboženské svobody. Praha: Havran, 2009. ISBN 978-80-86515-92-2
- KADLEC, Jaroslav. Přehled českých církevních dějin 1. Praha: ZVON, české katolické nakladatelství, 1991. ISBN 80-7113-004-4
- KADLEC, Jaroslav. Přehled českých církevních dějin 2. Praha: ZVON, české katolické nakladatelství, 1991. ISBN 80-7113-003-6
- KILIÁN, Jan. 11. 12. 1617. Zboření kostela v Hrobu. Na cestě k defenestraci, Praha: Havran, 2007. ISBN 978-80-86515-79-3
- KROFTA, Kamil. Majestát Rudolfa II., Praha: Historický klub, 1909.
- KUČERA, Jan P. 8. 11. 1620 Bílá Hora. O potracení starobylé slávy české. Praha: Havran, 2003. ISBN 80-86515-24-9

- MALÝ, Karel. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-433-1
- PÁNEK, Jaroslav. Poslední Rožmberk. Životní příběh Petra Voka. Praha: Brána, 1996. ISBN 80-85946-47-5
- REJCHRTOVÁ, Noemi. Karel starší ze Žerotína. Z korespondence. Praha: Odeon, 1982.
- URBAN, Otto. České a slovenské dějiny do roku 1918, Praha: Svoboda, 1991. ISBN 80-205-0193-2
- VALEŠ, Václav. Konfesní právo – průvodce studiem. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-135-9
- VOREL, Petr. Velké dějiny zemí Koruny české (svazek VII.). Praha: Paseka, 2005. ISBN 80-7185-648-7

Internetové zdroje:

- Digitální depozitář, digitální knihovna české sněmy; [online]
< <http://www.psp.cz/eknih/snemy/majestat.htm> > [cit. 21. 3. 2013]

Odborné články

- KOLDINSKÁ, Marie. Náboženská tolerance z nutnosti: Rudolfův Majestát jako epilóg zlatého věku. Dějiny a současnost, 2009, roč. 31, č. 7.

Seznam příloh:

Příloha č. 1: Rudolfův majestát

Příloha č. 1: Rudolfův majestát

„My Rudolf Druhý, z boží milosti volený římský císař, po všecy časy rozmnožitel Říše, a uherský, český, dalmatský, charvatský etc. král, arcikníže rakouský, markrabě moravské, lucemburské, a slezské kníže a lužický markrabě etc. k věčné paměti známo činíme tímto listem všem:

Jakož jsou toho všickni tři stavové království našeho Českého, tělo a krev Pána Ježíše Krista pod obojí přijímající, věrní Naši milí, na sněmu, kterýž léta Páně tisícího šestistého osmého, již pominulého, v pondělí po neděli Exaudi na hradě pražském držán a téhož léta v pátek po památce svatého Jana Křtitele zavřen byl, při Nás, jakožto králi českém, toho se vši ponížeností, a poddaností snažně vyhledávali, aby při té obecní konfesí české kterouž někteří augšpurskou jmenují, na sněmě obecném léta tisícího pětistého sedmdesátého pátého sepsané a Jeho milosti císařské císaři Maxmiliánovi slavné a svaté paměti, pánu otci Našemu nejmilejšímu, podané (kteráž tak, jakž jsme toho jistou zprávu vzíti i také z psaní, vlastní rukou Jeho císařské milosti pana otce našeho nejmilejšího psaných, vyrozuměti ráčili, ano i některé hodné paměti při dckách zemských toho se vynašly, i hned tehdáž od Jeho milosti povolena byla), i při tom mezi sebou v předmluvě též konfesí obsaženém porovnání, ano také i při jiných svých, v témž sněmu zejména doložených a náboženství jich se dotýkajících žádostech zůstaveni byli, a též náboženství své křesťanské pod obojí volně a svobodně, bez překážky každého člověka, provozovati mohli, to vše aby od Nás jim stavům dostatečně potvrzeno bylo, jakž týž artikul a žádost jich, do dotčeného sněmu a týž sněm ve dcky zemské do kvaternu sněmův obecných zeleného léta tisícího šestistého osmého v pondělí po neděli Exaudi pod literou K. 8. slovo od slova vložený a vepsaný, to v sobě šíře obsahuje a zavírá: My pak nemoha na onen čas pro jiné veliké potřeby, pro kteréž tehdáž ten sněm rozepsán byl. kteréž žádného odkladu trpěti nemohly, toho potvrditi. odkladu do budoucího sněmu ke čtvrtku před svatým Martinem tehdáž nejprv příštím terminovaného, k dalšímu těch všech věcí zavírání jsme milostivě žádati a mezi tím, dokudž by koliv se to tak na sněmu obecním nevykonalo, je stavy pod obojí, aby své náboženství volně provozovati mohli a do vyřízení a na místě postavení téhož artikule k žádným artikulům, což by tak v proposití od Nás stavům přednášeno bylo, přistupovati, je uvažovati, ani o nic jednati povinni nebyli, opatřiti ráčili, jakž táž milostivá žádost a opatření naše plněji svědčí. Podle kteréhožto předešlého zůstání sněmovního když sněm k témuž dni, totiž ke čtvrtku před svatým Martinem, položený z jistých příčin

od nás odložen a potom jiný sněm ke dni outernímu po svatém Pavlu na víru křesťanskou obrácení mandátem naším rozepsán a na hrad pražský položen byl, a dotčení stavové pod obojí, podavše Nám znovu dotčené konfesí a snešení své společné, nepřestávali toho při Nás, jakožto králi a pánu svém, netoliko skrze své snažné poddané a ponížené prosby, ale i skrze znamenité a vzácné přimlavy vyhledávati, abychom k žádosti týchž stavův pod obojí. věrných a milých poddaných Našich, milostivě povoliti ráčili.

Majíce My to vše s nejvyššími ouředníky a soudci zemskými a radami Našimi království českého v Našem císařském a královském bedlivém uvážení, nepominuli jsme na poníženou a poddanou prosbu týchž pánův, rytířův, Pražan a jiných vyslaných z měst ze všech tří stavův království tohoto Našeho českého, pod obojí tělo a krev Pána Ježíše Krista přijímajících a k též konfesí se přiznávajících, věrných poddaných svých milých, všem třem stavům království tohoto věrným poddaným Naším sněm obecní ke dni pondělnímu po neděli, jenž slove Rogationum, jinak Křížová, léta tohoto tisícího šestistého devátého mandáty svými královskými rozepsati, na hrad pražský položiti a v týchž mandátích vůbec vyšlých mezi jinými toho zjevně doložiti, že při tomto sněmu ten artikul o náboženství k zavření, na místě a konci postavení, do proposití sněmovní položiti, a kterak by všickni i jeden každý obzvláště, jak strana pod jednou tak i pod obojí, a kteříž se k též konfesí, nám předešle od nich podané, přiznávají, náboženství své beze všech překážek a outiskův ode všech lidí buď duchovních anebo světských vykonávati mohli, je v tom náležitě opatřiti chtíti ráčíme, jakž tíž mandátové Naši, jichž jest datum na hradě pražském v sobotu po neděli Jubilate léta tohoto tisícího šestistého devátého v tom artikuli to v sobě obsahují a zavírají.

K kterémužto obecnému, tak od nás rozepsanému sněmu, když jsou se všickni tři stavové poslušně a poddaně najíti dali, a My podle Naší milostivé zámlyvy, v témž mandátu Našem doložené, jsme v proposití Naší sněmovní předně ten artikul o náboženství položiti ráčili, tu jsou často dotčení všickni tři stavové sjednocení pod obojí žádost svou předešlou v spisu, Nám od nich podaném, obnovili a za dostatečné opatření i jim toho dckami zemskými potvrzení poddaně prosili.

I chtěje My tomu, aby v tomto království mezi všemi třemi stavy, jakož s stranou pod jednou, tak i často dotčenou stranou pod obojí, všemi věrnými a milými poddanými Našimi, nyní i na budoucí časy všelijaká láska, svornost, pokoj a dobré srozumění k vzdělání a zachování obecného dobrého pokoje zůstávati, každá strana

náboženství své, v kterémž se spasení svého důvěřuje, volně a svobodně bez utiskování a všech překážek jedni druhým provozovati mohla, a aby se (jakožto slušné jest) sněmovnímu snešení léta tisícího šestistého osmého učiněnému, i také tomu mandátu Našemu vůbec vyšlému (v kterémž jsme dotčené sjednocené stavy pod obojí, k též konfesí se přiznávající, za ty, kterýmiž jsou vždycky byli, totiž za Svě věrné poslušné poddané pod milostivou ochranu Naši ke všem řádům, právům a svobodám tohoto království náležející, na kteréž se povinnost Naše královská, práva a zřízení zemská vztahují, vyhlásiti ráčili i nyní vyhláshujeme) zadosti stalo: prohlédajíce jakož k dotčeným znamenitým přímlovám, tak i k mnohým snažným prosbám týchž stavův pod obojí a k mnohým věrným a platným od nich Nám po všecken čas našeho šťastného nad nimi kralování v skutku prokázaným službám, z těch ze všech i jiných mnohých příčin s dobrým rozmyslem, Naším jistým vědomím, mocí královskou v Čechách, s raddou nejvyšších ouředníkův, soudcův zemských a radd Našich takto jsme ten artikul o náboženství při tomto nyní se na hradě pražském držícím obecném sněmě se všemi třimi stavy tohoto království ustanoviti, zavřiti a je, stavy pod obojí, tímto majestátem Naším opatřiti ráčili a opatřujeme.

Předně jakož prve to zřízením zemským A.32, utvrzeno jest, co se víry dotýče, pod jednou způsobou a pod oběma, aby se neutiskovali, než spolu byli za jednoho člověka jako dobří přátelé, též strana strany aby nehaněla, to se při témž zřízením zemským v témž artikuli zouplna zůstavuje, a tím sobě oboje strany na budoucí časy zavázány jsou a býti mají, pod pokutami, týmž zřízením zemským vyměřenými.

A poněvadž strana pod jednou v tomto království náboženství své volně a svobodně provozuje a strana pod obojí, k též konfesí české se přiznávající, jí v tom žádné překážky neb vyměření nečiní, aby tehdy v tom rovnost zachována býti mohla: protož jim k tomu povolovati moc a právo dávatí ráčíme, aby i často dotčení sjednocení stavové pod obojí jakž stav panský, rytířský, tak i Pražané, Horníci a jiná města s lidmi poddanými jich, a sumou všickni, kteří se koliv k dotčené konfesí české, někdy slavné a svaté paměti císaři Maximiliánovi, panu otci našemu nejmilejšímu, při sněmě obecním léta tisícího pětistého sedmdesátého pátého a nyní znovu Nám podané, (při kteréž je milostivě zůstavovati ráčíme) přiznali a přiznávají, žádného nevyměňující, tolikéž náboženství své křesťanské pod obojí podle též konfesí a svého mezi sebou učiněného porovnání a sjednocení, volně a svobodně všude a na všelikém místě provozovati a vykonávati, při víře a náboženství svém, též

i při kněžstvu a řádu církevním, kterýž mezi nimi jest anebo od nich nařízen bude, pokojně zanechání býti mohli, a to až do křesťanského dokonalého obecného porovnání o náboženství v svaté Říši. A kompaktáty, již prve na sněmu obecném léta tisícího pětistého šedesátého sedmého minulými a z privilegium zemského i jinde vypuštěnými, se spravovati povinni býti nemají, nejsou a nebudou.

Dáleji také týmž stavům pod obojí tuto zvláštní milost činiti a jim, všem třem stavům pod obojí, k též konfesí se přiznávajícím, konsistoř pražskou dolejší v moc a opatrování jejich zase dávati a k tomu milostivě povolovati ráčíme, aby tíž sjednocení stavové pod obojí touž konsistoř kněžstvem svým podle též konfesí a snešení svého obnoviti a též kněžstvo, jak české tak německé, podle ní řídití dáti anebo řízené své kolatury bez všelijaké překážky arcibiskupa pražského anebo kohožkoliv jiného dosazovati, přijímati; nicméně i akademii pražskou, od starodávna straně pod obojí náležející, kterouž jim stavům se vším jejím příslušenstvím tolikéž v moc jejich milostivě dávati ráčíme, tak aby ji muži hodnými a učenými osazovati, dobré chvalitebné řády nařizovati a nad tím obojím z prostředku svého jisté osoby za defensory naříditi mohli. Mezi tím pak, dokudž by se toho koliv od nich nevykonalo, mají nicméně tíž stavové pod obojí všichni při tom, což svrchu psáno jest, aby náboženství své volně a svobodně všudy provozovati mohli, zouplna zanechání býti.

A kolikkoliv osob tíž sjednocení stavové pod obojí z prostředku svého za defensory nad touž svou konsistoř a akademií pražskou z společného svého snešení ze všech tří stavův v rovném počtu nařídí a je Nám, jakožto králi a pánu svému, zejména poznamenané podají, chceme a máme ty všechny osoby, kteréž Nám tak poznamenané podány budou, žádného z nich nevyzpouštějíc, a mimo tu povinnost, kteráž jim od stavův svěřena bude, jim žádných jiných povinností neb instrukcí nevydávajíc, ode dne podání Nám téhož poznamenaní ve dvou nedělích pořad zběhlých k tomu potvrditi a je za takové defensory vyhlásiti. Pakli bychom pro jiná zaneprázdnění Naše neb jakékoliv jiné příčiny v tom času svrchu oznámeném jich potvrditi nemohli a nepotvrdili, tehdy mají předce nad tím obojím za defensory zůstati, to vše řídití a konati moc jmíti, jakoby od Nás k tomu potvrzení a vyhlášení byli. A umřel-li by kdy který z nich, tehdy na místo toho z světa sešlého tíž stavové pod obojí při tehdáž nejprv příštím sněmě budou moci jiného k těm živým pozůstávajícím voliti a přidati. Což se i na časy potomní vždycky způsobem svrchu psaným jakož od Nás, dědicův Našich a budoucích králův českých, tak i od nich, stavův a defensorův, řídití a konati má.

Jestliže by také kdo z týchž sjednocených všech tří stavův tohoto království pod obojí mimo ty kostely a chrámy boží, jichž v držení jsou a kteříž jim prvé náležejí (při nichž pokojně zůstaveni a zanechání býti mají) ještě buď v městech, v městečkách, vesnicích aneb kdekoliv jinde chtěl nebo chtěli víceji chrámův neb kostelův k boží službě aneb také školy pro vyučování mládeže vystavěti dáti: toho jakož stav panský, rytířský, tak Pražané, Horníci a jiná města, všickni společně, i jeden každý obzvláště, volně a svobodně každého času učiniti moci bude a budou, bez překážky každého člověka všelikteraké.

A jakož v nejedněch městech Našich královských i Jejím milosti císařové, jakožto králové české, z obojího náboženství, totiž pod jednou a jich, pod obojí, pospolu bydlejí, protož tomu obzvláště chtíti a o tom poroučeti ráčíme, aby pro zachování lásky a svornosti každá strana náboženství své volně provozovala, kněžími svými se řídila a spravovala, a jedna strana druhé v jejím náboženství a řádích žádného vyměřování nečinila, provozování náboženství, mrtvých těl v kostelích a na krchovích pochovávání a zvonění nebránila.

Také již po dnešní den žádný jak z vyšších svobodných stavův, tak ani města, městečka i také sedlský lid od vrchností svých, ani žádného jiného duchovního ani světského člověka nemají a nemá od svého náboženství odtiskován a k náboženství strany druhé mocí ani nižádným vymyšleným způsobem přinucován býti.

A že to vše, což svrchu psáno, od Nás pro zachování lásky a svornosti věrně míněno a nařízeno jest: protož přiříkáme slovem Svým královským, že tíž všickni sjednocení tři stavové království Našeho českého pod obojí, k též konfesí české se přiřnávající, nynější i budoucí potomci jich při tom při všem, což se svrchu píše, od Nás, dědicův Našich i budoucích králův českých zouplna, v celosti, bez přerušeni zůstaveni a chráněni býti mají; nebo je také v tom ve všem při tom pokoji v svaté Říši o náboženství, jenž religionsfryd slove, učiněném, jakožto přední oud svaté Říše zůstavujeme a zanecháváme, v čem se jim nemá od Nás, dědicův našich a budoucích králův českých, ani od žádného jiného duchovního ani světského člověka překážky žádné činiti na časy budoucí a věčné.

A proti tomuto vejš dotčenému o náboženství učiněnému pokoji a jich stavův pod obojí, od Nás stálému opatření žádná poručení a nic takového, což by jim v čem nejmenším překážku aneb změnění toho učiniti mohlo, od Nás, dědicův Našich i budoucích králův českých ani od žádného jiného vycházeti ani přijímáno býti nemá;

a byť pak i vyšlo neb od kohokoliv přijato bylo, tehdy nemá to moci žádné míti, ani v té věci co buď právně anebo bez práva více souzeno aneb vyřknuto býti.

Za kteroužto příčinou předešlá všelijaká proti dotčené straně pod obojí a kteříž se k též konfesí české přiznávají, odkudkoliv vyšlá poručení a mandáty vyzdvihovati, mořiti, kaziti a v nic obracovati ráčíme, tak že to vše i nyní a předešlé jich stavův při Nás potvrzení téhož artikule vyhledávání, a cožkoliv mezitím až posavad se zběhlo, není a býti nemá jim všem třem sjednoceným stavům tohoto království společné i obzvláště k nížádné ouhoně a újmě jich dobrých pověstí a jakékoliv obtížnosti. Což jim také od Nás i budoucích králův českých ničímž zlým spomínáno a zjinačováno býti nemá, nyní i na časy budoucí a věčné.

Přikazující všem nejvyšším ouředníkům, soudcům zemským a radám svým, též všem stavům a obyvatelům tohoto království, věrným milým nyní i budoucím, abyšete je pány, rytířstvo, Pražany, Horníky i všecka města, všecky tři stavy tohoto království, se všemi lidmi poddanými jich, a sumou všecku stranu pod obojí, k též konfesí české se přiznávající, při tomto Našem opatření a majestátu ve všech jeho artikulích, zněních a sentenciích zůstavili a chránili, žádných jim v tom překážek nečiníce, ani komu jinému činiti nedopouštějíce, pod uvarováním hněvu a nemilostí Naší. A kdožby se čeho toho koliv buď z duchovních anebo světských lidí k přerušení tohoto majestátu dopustil. máme a povinni býti ráčíme s dědici a budoucími králi českými a s stavy tohoto království, k takovému každému jakožto k rušiteli obecného dobrého pokoje hleděti a stavy při tom chrániti a obhajovati, tak i tím vším spůso bem, jakž artikul v zřízení zemském o obhajování země, řádu a práva vyměřuje.

Naposledy přikazovati ráčíme větším i menším ouředníkům desk zemských království Našeho Českého, aby pro budoucí pamět tento majestát Naš na relací sněmovní, kteráž při tomto sněmě ode všech tří stavův tohoto království ke dckám zemským učiněna býti má, ve dcky zemské vložiti a vepsati, a potom tento originál k jiným svobodám neb privilegiím zemským na Karlštejn položiti dali.

Tomu na svědomí pečeť Naší císařskou k tomuto listu a majestátu Našemu přivěsiti jsme rozkázati ráčili.

Dán na hradě Našem pražském ve čtvrtek po svatém Prokopu, leta rane tisícího šestistého devátého, a království Našich Římského třicátého čtvrtého, Uherského třicátého sedmého a Českého též třicátého čtvrtého.

Rudolf.

Adamus de Sternberg,

supremus burggravius Pragensis.

Ad mandatum Sacrae Caesareae Majestatis proprium:

Paulus Michna.²⁴³

²⁴³ Doskočil, Karel. Listy a listiny z dějin československých, Praha 1938, s. 62-67, [online]
< <http://www.psp.cz/eknih/snemy/majestat.htm> > [cit. 21. 3. 2013]